

55. srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2021

IZVEN KALUPA – NEGATIVNE REPREZENTACIJE *DRUGIH*

filozofija ali sociologija

Raziskovalna naloga

III. gimnazija Maribor

Gospodsvetska cesta 4

2000 Maribor

Avtorici: Eva Plajnšek, Alenka Senekovič

Mentorica: Mojca Fajt

Maribor, maj 2021

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	7
1.1 CILJ NALOGE.....	7
1.2 HIPOTEZE IN PREDVIDENA SPOZNANJA.....	8
2 TEORETIČNI DEL	9
2.1 STEREOTIPI.....	9
2.2 STALIŠČA.....	10
2.3 PREDSDOKI.....	11
2.3.1 NASTANEK IN RAZVOJ PREDSDOKOV.....	12
2.3.2 SOCIALNA PSIHOLOGIJA PREDSDOKOV.....	12
2.3.3 IDEOLOŠKA FUNKCIJA PREDSDOKOV.....	13
2.3.4 POMEN STEREOTIPOV IN PREDSDOKOV.....	13
2.3.5 PREDSDOKI IN MLADI.....	13
2.4 STIGMA.....	14
2.5 PREPRIČANJA.....	15
2.6 DRUGAČNOST.....	15
2.7 MARGINALNE SKUPINE.....	16
2.8 DISKRIMINACIJA.....	16
2.8.1 SREDSTVA IN OBLIKE DISKRIMINACIJE.....	17
2.9 STRPNOST.....	18
2.9.1 POVEČEVANJE STRPNOSTI.....	19
2.10 NEGATIVNE REPREZENTACIJE DRUGIH.....	19
2.11 IZKLJUČEVNJE.....	21
2.12 DISKRIMINACIJA IN NESTRPNOST.....	21
2.13 RAZSEŽNOST DISKRIMINACIJE V SLOVENIJI - RAZISKAVE.....	22
3 EMPIRIČNI DEL	24
3.1 METODOLOGIJA PRAKTIČNEGA DELA.....	24
3.2 REZULTATI, ANALIZA IN INTERPRETACIJA ANKET.....	26
4 ZAKLJUČEK	56
4.1 SKLEP.....	60
5 DRUŽBENA ODGOVORNOST	61
6 LITERATURA	63
7 PRILOGE	66

KAZALO TABEL

TABELA 1: PREDLOGI ZA POVEČANJE STRPNOSTI.....	38
--	----

KAZALO DIAGRAMOV

GRAF 1: SPOL RESPONDENTOV	26
GRAF 2: STAROST RESPONDENTOV	27
GRAF 3: STOPNJA IZOBRAZBE RESPONDENTOV	27
GRAF 4: MNENJE O DEJAVNIKU, KI VPLIVA NA ODNOS DO DRUGAČNOSTI, Z VIDIKA STAROSTNE SKUPINE.....	28
GRAF 5: VELJAVNOST TRDITEV, KI SE NANAŠAJO NA NASTANEK IN OBSTOJ PREDSDOKOV TER DISKRIMINACIJO	29
GRAF 6: ODZIV V DOLOČENIH SITUACIJAH	30
GRAF 7: STALIŠČA GLEDE SPREJEMANJA DRUGAČNIH.....	31
GRAF 8: SLOVENCIM NAJ IMAJO PRI ZAPOSLOVANJU PREDNOST PRED PRISELJENCI	31
GRAF 9: KAJ BI MORALA NAREJTI VLADA RS S PRISELJENCI	32
GRAF 10: ODNOSI MED SLOVENCIM IN PRISELJENCI	33
GRAF 11: SAMOCENA ODNOSA DO DRUGAČNOSTI Z VIDIKA STAROSTNE SKUPINE	34
GRAF 12: MNENJE O NESTRPNOSTI V DRUŽBI.....	35
GRAF 13: MNENJE O NESTRPNOSTI V DRUŽBI Z VIDIKA STAROSTNE SKUPINE	35
GRAF 14: PONOS NA STRPNOST ZNOTRAJ SLOVENSKE DRUŽBE.....	36
GRAF 15: PONOS NA STRPNOST ZNOTRAJ SLOVENSKE DRUŽBE Z VIDIKA STAROSTNE SKUPINE ..	36
GRAF 16: ŽELJA PO VEČJEM Poudarku NA SOLIDARNOSTI IN ENAKOSTI.....	37
GRAF 17: PRIPRAVLJENOST ZA PRISPEVANJE K POVEČANJU STRPNOSTI.....	38

POVZETEK

S pomočjo analize primarnih in sekundarnih virov domače in tuje strokovne literature ter domačih in tujih raziskav skušava pokazati, da negativne reprezentacije *Drugih* izhajajo iz predsodkov in stereotipov.

Raziščeva, kako so nam stereotipi posredovani prek družbene interpretacije, ki se odvija prek medijskega diskurza. Zanima naju, ali sovražni govor ustvarja podlago za izključevanje, marginaliziranje, odvzem dostojanstva, manj ugodno obravnavo.

Ugotavljava, ali stigma kot označba posameznika za nesprejemljivega, manj vrednega ali nevarnega, lahko postane razlog za socialno odiranje (segregacijo) ali diskriminacijo.

Meniva, da se predsodki okrepijo v kriznih časih, ko se delitve med *nami* in *njimi* še bolj zaostrijo.

Predstaviva naslednje osebne okoliščine kot razlog za diskriminacijo: vera, invalidnost, starost, spolna usmerjenost, spol, etnična pripadnost.

ABSTRACT

By analyzing primary and secondary sources of domestic and foreign professional literature and domestic and foreign research, we try to show that the negative representations of others stem from prejudice and stereotypes.

We explore how stereotypes are conveyed to us through social interpretation, which takes place through media discourse. We want to know whether hate speech creates the basis for the extraction, marginalization and deprivation of dignity, less favorable treatment.

We determine whether stigma as an individual's designation as unacceptable, less valuable or dangerous can become a cause of social displacement (segregation) or discrimination.

We believe that prejudice intensifies in times of crisis, when divisions between and all of us are intensifying.

We present the following personal circumstances as grounds for discrimination: religion, disability, age, sexual orientation, gender and ethnicity.

ZAHVALA

Zahvaljujeva se najini mentorici, gospe Mojci Fajt, za strokovno vodenje, spodbudne besede in pomoč pri nastajanju raziskovalne naloge.

Še posebej se zahvaljujeva vsem intervjuvancem, dr. Luciji Mulej, Darku Đuriću, Ani Rogel, Katji Bogataj, Samu Ačku, Sari Ivić, ki so pripomogli k temu, da sva prišli do pomembnih izsledkov. En velik hvala tudi anketirancem.

Nazadnje se zahvaljujeva še družini in prijateljem za podporo.

1 UVOD

Če nekaj ne sodi znotraj »predalčka« ali obstaja »izven kalupa« velikokrat povzroči strah in odklon od poznanega. Razumemo ga kot iracionalen strah v kombinaciji z netoleranco in sovraštvom, ki sta lahko izražena v najbolj destruktivnih oblikah kot so ignoriranje, razvrednotenje, izoliranje, izključevanje, izkoriščanje, preganjanje, trpinčenje, podrejanje. Diskriminacija je na podlagi Splošne deklaracije človekovih pravic, Evropske konvencije o človekovih pravicah, Ustave Republike Slovenije in še mnogih drugih dokumentov prepovedana, pa vendar je zelo razširjena in se pogosto pojavlja. Razlikovanje ljudi na osnovi njihovih sposobnosti in znanj je lahko povsem legitimno, vendar problem nastane, kadar ljudi razlikujemo na podlagi osebnih okoliščin. Diskriminacija na takšni osnovi ustvarja neenake možnosti in vzpostavlja posameznike ali skupine, ki imajo manj pravic od drugih, s tem pa so marginalizirane in socialno odrinjene. Gre za ustvarjanje predsodkov, ki so velikokrat lažni. Pogosto negativna mnenja o drugačnih izvirajo iz stereotipov. Z negativnimi reprezentacijami drugih se ne rodimo, temveč se jih naučimo in jih interioriziramo od družbe, v kateri so različne oblike diskriminacije, stereotipi in predsodki globoko zakoreninjeni. Proti diskriminaciji se lahko borimo šele potem, ko jo poznamo in prepoznamo.

1.1 CILJ NALOGE

Zdelo se nama je koristno, da ta problem raziščeva med različnimi starostnimi skupinami, predvsem med srednješolci v šolskem okolju in prispevava k njegovi večji prepoznavnosti. Cilji naloge so ugotoviti, v kolikšni meri so dijaki ozaveščeni o socialnem odrivanju (segregaciji) marginaliziranih skupin, torej »Drugih«, ki so izven kalupa, kakšne izkušnje imajo s sprejemanjem. Družbeno sprejemanje drugačnosti namreč razumemo kot indikator socialnih distanc in kot pokazatelj družbene integracije posameznika.

Sovražni govor ustvarja realnost, ki oblikuje sovražne mentalitete in ustvarja podlago za vse druge oblike sovražnosti (Leskošek, 2005, str. 15). Zato naju je zanimala samoopredelitev dijakov in anketirancev do vloge medijev glede pravice do svobodnega izražanja, sovražnega

govora, lažnih novic, objektivnega poročanja in svobode medijev. Raziskali sva, kakšna je njihova percepcija medijske pismenosti, populizma in zavajanja.

Podatke v empiričnem delu sva pridobili s kombinacijo različnih raziskovalnih metod, kjer sva preverili toleranco do diskriminacije. Za dodatno verifikacijo odnosa do različnih oblik diskriminacije glede na narodnost, izražanje religioznosti, invalidnost in spolno usmerjenost sva uporabili individualne intervjuje. Preverili sva ali je v Sloveniji veliko posredne diskriminacije, ko na videz nepristranski ukrepi postavljajo posameznika v neugoden položaj na podlagi rasne ali etnične pripadnosti, veroizpovedi, invalidnosti ali spolne usmerjenosti.

Izvor predsodkov in prisotnost diskriminacije, ki se kopiči preko izražanja različnih oblik nestrpnosti, sva raziskali tudi s pomočjo sociologinje in antropologinje, ki se ukvarja z raziskovanjem naših občutkov, čustev, mnenj in stališč. Naslonili sva se na pojave ksenofobije, homofobije, islamofobije, gerontofobije, seksizma, nacionalizma, rasizma.

1.2 HIPOTEZE IN PREDVIDENA SPOZNANJA

Hipoteze, ki sva si jih zastavili v raziskovalni nalogi, so:

1. V dobi otroštva nastanejo tiste prve primarne kategorizacije in z njimi povezana vrednotenja, ki so podlaga za nastanek in obstoj predsodkov, zlasti za njihovo trajnost in nezavedno delovanje. (Ule, 2004, 175)
2. Predsodek je iracionalni odziv, do katerega pride zaradi človekove nevednosti. (Scarman v Ule, 1999, 109)
3. Diskriminacija omejuje svobodo ljudi. Omejuje jih pri razvijanju njihovih sposobnosti, pri samouresničevanju. (Kogovšek, Petković, 2007, 9)
4. Osnovne niti predsodkov so predvsem spol, etnična in rasna pripadnost, religija in družbeni status. (Ule, 1999, 299)
5. Žrtve diskriminacije si zaradi položaja, v katerem so, velikokrat ne morejo pomagati same.
6. Sovražni govor ustvarja podlago za izključevanje, marginaliziranje in manj ugodno obravnavo.

7. Mnenje oz. stališče Slovencev je, da preko množičnih medijev dobimo delne informacije, ki se spremenijo v sodbe.
8. Medijsko pismene osebe znajo sprejemati razumne odločitve, izkoristiti celoten nabor možnosti, ki jih ponujajo nove tehnologije, se zaščititi pred nezaželenimi vplivi in škodljivimi medijskimi vsebinami ter so sposobne ozaveščeno izbirati in razumeti komunikacijske vsebine ter storitve.
9. Stališče Slovencev do zaposlovanja tujcev je, da naj imajo prednost pri zaposlitvi pred priseljenci.
10. Slovenci se zavedajo nestrpnosti znotraj slovenske družbe in si želijo večje solidarnosti in enakosti, zato so pripravljeni prispevati k povečanju strpnosti.
11. Invalidnost je pogosto osebna okoliščina, ki je razlog za diskriminacijo.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 STEREOTIPI

Če nekaj ne sodi znotraj »predalčka« ali obstaja »izven kalupa« velikokrat povzroči strah in odklon od poznanega.

»Vsak od nas se v svojem življenju srečuje z vprašanjem, kdo je. »Kdo sem jaz?« Odgovor na to vprašanje ni enostaven. Skozi čas se praviloma tudi spreminjamo. In včasih je svoj odgovor na to vprašanje težko prepoznati in slišati, saj nam družba okrog nas ves čas – pogosto na zelo glasen in vsiljiv način – sporoča, kdo da smo ali bi morali biti [...]« (Tratnik, 2013, str. 170)

Prvič je pojma “predsodek” in “stereotip” uporabil Lippman (v Nastran Ule, 1999), ki je stereotipe razložil kot slepe pege v mišljenju, ki nas ovirajo v pridobivanju objektivnega, neobremenjenega razmišljanja in vedenja. Pod vplivom stereotipov postane posameznik neobčutljiv za nasprotno argumente in za spremembe v stvarnosti. Vendar za ljudi obstajajo pozitivni in negativni stereotipi, pri čemer imajo tudi pozitivni stereotipi lahko negativne

učinke. Meja med negativnimi in pozitivnimi stereotipi je zelo ohlapna, nedefinirana in premakljiva. Ko sodbe temeljijo samo na nepreverjenih dejstvih ali govoricah, govorimo o stereotipih, ki pa jih je potrebno kontekstualizirati, torej uvrstiti v širši družbeno-kulturni in politično-ekonomski okvir v katerem nastajajo, se ohranjajo in krepijo. Šilc, Marjeta (2009): Predsodki, marginalne skupine in etika moralnega dela. Dostopno na: <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/search/extshow/202> (19. 11. 2020)

Stereotipe oblikujemo na osnovi posploševanja, pomanjkljivih dejstev, generaliziranih informacij ali celo dezinformacij. Stereotipi niso naše osebne sodbe, pač pa so nam posredovani prek družbene interpretacije. Stereotipi vodijo do dveh vrst napak: 1. ljudi o katerih imamo stereotipne predstave, obravnavamo kot bolj podobne skupini, ki ji pripadajo, in kot bolj različne od članov drugih skupin kot v resnici so, 2. skupino, ki ji pripadamo, ocenjujemo kot boljšo od tistih, ki jim ne pripadamo. Lipmann (1922) je stereotipe označil kot selektivne, samoizpolnjujoče se in egocentrične sodbe. (Kuhar, 2009, str. 39, 40)

Stereotipi izkrivljajo stvarnost, predvsem podobo ljudi, kakršni v resnici so - enkratni, različni, spremenljivi in spodbujajo ustvarjanje družbenih predsodkov ter ne upoštevajo individualnih razlik in družbenih sprememb. Stereotipi (b.d.): Dostopno na: http://www2.arnes.si/~osmb/vg/dejavnosti/solska_skupnost/stereotipi1.htm (8. 11. 2020)

Ne dovolj utemeljeno sodbo imenujemo stereotip. Stereotipi so torej oblike miselnih sodb, ki jih dobimo na osnovi delnih informacij.

2.2 STALIŠČA

“Stališča so trajni sistemi pozitivnega ali negativnega ocenjevanja, občutenja in aktivnosti v odnosu do različnih socialnih situacij in objektov”, je definicija stališč, ki so jo že leta 1962 podali avtorji Kreuch, Crutchfield in Ballachey. Osnovne značilnosti stališč so: 1. gre za trajno duševno pripravljenost za določen način vedenja, 2. pridobljena tekom življenja v procesih socializacij, 3. imajo direktivni in dinamični vpliv na vedenje in njegovo doslednost 4. sestavljena iz treh duševnih funkcij (kognitivne, emotivne in dinamične). Da bi ustrezno spremenili naše odločitve, naj bi spremenili naša stališča. Šilc, Marjeta (2009): Predsodki, marginalne skupine in etika moralnega dela. Dostopno na: <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/search/extshow/202> (19. 11. 2020)

2.3 PREDSDOKI

Če so stereotipi samo sodbe, potem so predsodki sodbe, ki jih spremljajo močne emocije. Predsodki so nujno zlo v razvoju človeške družbe. Značilna posledica predsodkov je visoka stopnja socialne distanciranosti med posameznimi skupinami ljudi. Starim predsodkom do ljudi z drugačno etnično pripadnostjo, religijo, manjšinam, revnim, se pridružujejo vedno novi predsodki, na primer do ljudi z drugačnim življenjskim slogom, ljudi z istospolno orientacijo, kadilcev, debelih itd. Ljudje so nagnjeni k temu, da sprejemajo predsodke iz okolja, v katerem živijo. V precejšnji meri so torej predsodki rezultat družbenega ozračja. Gre za pred-sodbo in razum je tu povsem izključen. Predsodek je največkrat negativen, saj temelji na stališčih, ki niso upravičena in preverjena. Stereotipi (b.d.): Dostopno na: http://www2.arnes.si/~osmblvg/dejavnosti/solska_skupnost/stereotipi1.htm (8. 11.2020)

Mirjana Ule (2005, str. 39) pojasnjuje, da se predsodki izražajo preko šal, dvoumnosti, nespoštljivosti, netolerantnosti in podobno, zdijo se nam vsakdanja in se jih velikokrat ne zavedamo. Predsodki lahko hitro postanejo strup družbi in se širijo kot virus. Tedaj se spremenijo v orodje agresije, napoved linča, opravičilo diskriminacij, preganjanja, izganjanja ali prepuščanja ogroženih skupin njihovi "usodi". (Kuhar, 2009, str. 39)

Allport (1954) predstavlja pet stopenj izražanja predsodkov:

1. opravljanje - šale in vici o drugih skupinah (izvaja predvsem skozi humor)
2. izogibanje - imeti socialno distanco do skupin do katerih imamo predsodek
3. diskriminacijo - ožja definicija diskriminacije za Allporta, tisto dejanje, ki je neposredno usmerjeno proti drugim skupinam, ki jim preprečujemo enakopravnost
4. nasilje - fizično ogrožanje skupin
5. genocid - fizično preganjanje, iztrebljanje skupin. (Kuhar, 2009, str. 39)

Mirjana Ule (2005, str. 35) razvija tezo, da so predsodki in stereotipi »mikroideologije«, ki so vezane na vsakdanji svet. Predsodki se zato okrepijo še posebej v kriznih časih, ko se delitve med nami in njimi še bolj zaostrijo. Žrtve predsodkov in stereotipov so družbene skupine, ki jih obdolžimo za naše lastno slabo počutje, slabo ekonomsko stanje in podobno. S predsodki torej zaostrijemo razlike med nami in njimi – torej tistimi, za katere lažno menimo, da so izvor vseh naših problemov. (Kuhar, 2009, str. 35 - 38)

2.3.1 NASTANEK IN RAZVOJ PREDSDOKOV

Podlaga za nastanek predsodkov sta dva na videz nenevarna in splošno prisotna kognitivna procesa: identifikacija posameznika s kakšno skupino in medskupinska primerjava. Ljudje vedno primerjajo skupino, ki ji pripadajo z drugimi skupinami. Pri tem iščejo in poudarjajo prednosti lastne in druge skupine. To pa vodi do nastanka lastnih pozitivnih tipizacij in negativnih tipizacij drugih skupin. Identifikacija človeku omogoči določeno socialno identiteto, medskupinska primerjava pa razvoj osebne identitete. Šilc, Marjeta (2009): *Predsodki, marginalne skupine in etika moralnega dela*. Dostopno na: <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/search/extshow/202> (19. 11. 2020)

Veliko predsodkov nastane v zgodnjem otroštvu pod vplivom staršev. Nastanejo prve primarne kategorizacije in z njimi povezana vrednotenja, ki so podlaga za nastanek in obstoj predsodkov, zlasti za njihovo in nezavedno delovanje. Šola je ena pomembnejših dejavnikov pri nastanku predsodkov. Učitelji imajo lahko velik vpliv na otroke kot tudi učbeniki in šolska berila. V adolescenci se pojavi želja po druženju z enakimi: tisti, ki prihajajo iz enakega okolja, imajo enake interese in vrednote. Člani vrstniških skupin imajo velikokrat enake socialne, kulturne, ekonomske, verske statuse, kar jih prikrajša za bogastvo izkušenj z drugačnostjo. Predsodke prevzamemo tudi, če smo pripadniki neke skupine. Golob, A. (2004): *Predsodki med mladimi*. Dostopno na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Golob-Andrej.PDF> (8. 11. 2020)

2.3.2 SOCIALNA PSIHOLOGIJA PREDSDOKOV

Socialna psihologija predsodke razume kot vnaprejšnje in nekritično prevzete vrednostne sodbe, ki niso upravičene, preverjene ali argumentirane. Korošak, A. (2018): *Predsodki, stereotipi, diskriminacija, 1. del*. Dostopno na: <https://zofijini.net/predsodki-stereotipi-diskriminacija-1-del/> (8. 11. 2020)

Temeljijo na posplošenih in stereotipnih predstavah in sodbah, ki so močno čustveno obarvane, odporne na spremembe in zelo poenostavljene. Največje in najmočnejše predsodke med ljudmi sprožajo razlike v spolu in spolnih usmeritvah, etnični in rasni pripadnosti, religiji in družbenemu statusu. Predsodki so lahko pozitivni ali negativni. Allportova "hipoteza stika" je metoda za zmanjševanje predsodkov: najboljši način za zmanjševanje napetosti med

skupinami je, da jih na različne načine spravimo v stik. Kontakt še ni dovolj in podpirati ga morajo določeni pogoji: družbena in socialna podpora, potencial poznanstva, enak status, sodelovanje. Bajt, V. in Frelih, M. (b. d.): Rahljanje stereotipov in predsodkov. Dostopno na: <https://www.zrssi.si/vkljucenost-priseljencev/wp-content/uploads/rahljanje-stereotipov-in-predsodkov-mirovni-institut.pdf> (8. 11. 2020)

2.3.3 IDEOLOŠKA FUNKCIJA PREDSDOKOV

Jost in Banaji (1994) sta postavila tezo, da stereotipi in predsodki podpirajo, racionalizirajo in legitimirajo obstoječi *status quo* v dani družbi. Pomeni, da gre za ohranjanje prejšnjega stanja brez kakršnekoli potrebe po spremembah. To je njihova ideološka funkcija. Upravičujejo izkoriščanje marginalnih skupin, razlagajo bedo in nemoč določenih skupin in uspeh drugih s tem, da naredijo te razlike za dozdevno upravičene in naravne. Po njunem mnenju pomagajo razložiti obstoječi družbeni red in položaje ter dejanja drugih in nas samih. Dominantni socialni stereotipi in predsodki imajo svojo dokaj jasno vlogo upravičevanja sveta, torej konkretnih razmerij moči, privilegijev in diskriminacij. Predsodki imajo morda osrednjo vlogo v discipliniranju množic in vsakega posameznika. Vzpostavljajo ponotranjeno »nevidno oko«, ki neopaženo opazuje in nadzoruje vsakogar, samo pa se izogne pogledu in nadzoru. V jedru vsakega predsodka je strah posameznika pred tem, da bi sam postal objekt predsodka, če se ne bo držal določenih norm in vedenjskih pravil. Šilc, Marjeta (2009): Predsodki, marginalne skupine in etika moralnega dela. Dostopno na: <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/search/extshow/202> (19. 11. 2020)

2.3.4 POMEN STEREOTIPOV IN PREDSDOKOV

Predsodki in stereotipi imajo v vsakdanjem življenju pomembno vlogo, saj poenostavljajo komuniciranje znotraj lastne skupine oz. skupine sebi enakih, okrepijo občutek pripadnosti in opisujejo zunanje skupine oz. ljudi, ki se razlikujejo od določene skupine. Zaradi podcenjevanja določene manjšinske skupine je ta podvržena zaznamovanosti, predsodkom in negativnim stereotipom. (Počkar, Tavčar Krajnc, 2011, str. 103)

2.3.5 PREDSDOKI IN MLADI

Raziskave so opozorile na tri pomembne izvore predsodkov pri otrocih:

- družinski modeli - otroci po njih oblikujejo lastno obnašanje,
- modeli, ki jih otroci pridobivajo v procesu izobraževanja - vpliv z odkritim in predvsem skritim učnim načrtom,
- modeli, ki jih ponujajo mediji, tudi otroška literatura.

Stereotipi (b.d.): Dostopno na:

http://www2.arnes.si/~osmblyg/dejavnosti/solska_skupnost/stereotipi1.htm (8. 11.2020)

Vsaj delno nastajajo razlike glede odnosa do raznovrstnosti tudi glede na lokalno okolje, kjer mladi živijo. Urbano okolje je delno tolerantnejše, kar pa je po svoje razumljivo, saj je raznolikost tam pogostejša. Bližina določenih skupin ali stik z njimi pogosto predsodkov ne zmanjšuje, temveč jih lahko stopnjuje. Šilc, Marjeta (2009): Predsodki, marginalne skupine in etika moralnega dela. Dostopno na: <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/search/extshow/202> (19. 11. 2020)

2.4 STIGMA

Ameriški sociolog Goffman je stigmo opredelil kot nezaželeno drugačnost. Največja družbena hipoteka drugačnosti je označenost, ki izhaja iz pripisanega pomena. E. Goffman jo imenuje stigma. Stigmatizacija drugačnosti je bila vedno utemeljena na stereotipih, izražala pa se je v strahovih, zavračanju, diskriminaciji in raznih vrstah nasilja. (Goffman, 2008)

Pomembno je, da se zavedamo sami sebe, saj bomo le tako vedeli, s čim in kako stopamo v socialne interakcije, ki so skorajda bistvo življenja. Bizant, U. (2014): Dejavniki, ki vplivajo na identiteto posvojenega otroka. [online]. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-XSVKGMLC/200be517-fe61-46e3-a0a3-acfd59cbc664/PDF> (7. 11. 2020).

Antropolog Stane Južnič pa identiteto deli na osebno identiteto in skupinske identitete. Osebna je sestavljena iz avtoidentifikacije in identifikacije. Pri avtoidentifikaciji gre za identiteto, ki jo posameznik pripiše samemu sebi, pri identifikaciji pa gre za identiteto, ki je posamezniku določena, kar pomeni, da mu jo prisodi ali pa določi družba, potemtakem je identiteta družbeno dodeljena in priznana ali pa vsiljena glede na položaj posameznika. (Južnič, 1993)

Stigma je produkt družbenega označevanja. Vzrok za nastanek stigmatizacije so nevednost, predsodki in diskriminacija. Doživimo jo lahko vsi, saj izvira iz človeških razlik. V njej se delno odražajo sodbe dominantnih skupin. Stigmatizirani so tarča posmeha, zaničevanja, opravljanja, psihičnega in fizičnega nasilja. Imajo otežen dostop do izobrazbe, delovnega mesta in političnega odločanja. Stigmatiziranemu vzbuja občutek manjvrednosti in ga vzdržuje in utrjuje v lastni manjvredni samopodobi, marginalnosti in socialni izključenosti. Stigmatizirajočemu daje občutek večvrednosti in ga vzdržuje v lastni samopodobi. Posledica stigmatizacije je socialna distanca do stigmatiziranih in brezbržnost. Klajnsček, C. (b. d.): Naš odnos do nezaželene drugačnosti. Dostopno na: http://www.preventivnaplatforma.si/docs/posvet2012/Izobrazevanje_destigmatizacija_klajnscek.pdf (8. 11. 2020)

2.5 PREPRIČANJA

Prepričanja lahko dobimo od staršev, širše družine, prijateljev, vrstnikov, učiteljev ter splošne družbene okolice. Osebna prepričanja temeljijo na izkušnjah, pogledih na svet ali naučenih smernicah, ki nam jih podaja družba. James Allen, avtor knjige »Kot človek misli«, je zapisal: »Človekova dejanja vedno izhajajo iz prepričanj«. Neko pozitivno prepričanje nam tako omogoči »akcijo«, na drugi strani pa nas negativno prepričanje omejuje in zadržuje. Prepričanja lahko razdelimo na rigidna in nerigidna. Rigidna delujejo v omejenem območju naše realnosti (so trdovratna in težko spremenljiva). Nerigidna so bolj prilagodljiva (spreminjamo pravila in se prilagajajo spremembam realnosti na podlagi izkušenj, ki so pridobljene skozi življenje). Prepričanja lahko razdelimo tudi na kolektivna in individualistična. Kolektivna so tista, ki si jih nismo ustvarili sami, toda vseeno vplivajo na naše dojemanje sebe in družbe. Na drugi strani pa obstajajo določena individualistična prepričanja, ki se izoblikujejo na podlagi naših izkušenj. Napačna oziroma omejujoča prepričanja o sebi in svetu nas zadržujejo in nam preprečujejo, da bi izkoristili svoj potencial in živeli polno življenje. Strniša, K. (2018): Prepričanja o sebi in svetu. Dostopno na: <https://www.brstpsihologija.si/prepricanja-o-sebi-in-svetu/> (8. 11. 2020)

2.6 DRUGAČNOST

Če nekaj ne sodi znotraj predalčka, povzroči strah in odklon od poznanega. Drugačnost je velikokrat orodje, da družba zlije jezo, krivdo, negativna čustva na ta "tujek". Kos, B. (b. d.): Drugačnost. Dostopno na: <https://www.blazkos.com/drugacnost/> (8. 11. 2020)

Strpnost pomeni sprejemanje, spoštovanje in zavedanje drugačnosti sočloveka, kar pa za odnos ne predstavlja motečega elementa. (Leskošek, 2005, str. 9)

Ljudje imajo težave s sprejemanjem drugačnosti, predvsem invalidov, revnih na dnu družbene lestvice in verskih manjšin. Poskusimo sprejeti drugačnost (2018): Dostopno na: https://www.mcdd.si/wp-content/uploads/2018/12/Poskusimo_sprejeti-druga%C4%8Dnost_Annemarija_R.pdf (8. 11. 2020)

2.7 MARGINALNE SKUPINE

To so skupine ljudi, ki so odrinjene na rob družbe ali celo izključene in so zanjo nepomembne. Poimenujemo jih tudi obrobne, socialno izključene, razlaščene, ranljive skupine. Merila za marginalizacijo postavlja večinska skupina oz. družba, s tem, da je kriterijev toliko, da komaj še ostane kdo, ki ne bi ustrezal vsaj enemu izločilnemu dejavniku. Osovraženih ali za družbo manj vrednih skupin je v slovenskem prostoru vse več. To so ljudje iz nekdanjih jugoslovanskih republik, Romi, Afričani, istospolno usmerjeni, brezposelni, ljudje, ki prejemajo denarne dodatke, brezdomci, narkomani, pijanci, matere samohranilke, migranti, azilanti, hendikepirani, debeli, stari ... Šilc, Marjeta (2009): Predsodki, marginalne skupine in etika moralnega dela. Dostopno na: <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/search/extshow/202> (19. 11. 2020)

Raziskava Slovensko javno mnenje (Leskošek, 2005, str. 11) je v letu 2002 merila vrednote in zaupanje. Anketiranci za sosede v prvi vrsti ne bi želeli pedofilov, pijancev, narkomanov in homoseksualcev, s katerimi ne želi imeti opravka več kot polovica vprašanih. Nekaj manj kot polovica vprašanih odklanja nekdanje kaznjence, leve in desne skrajneže, čustveno nestabilne ljudi, Rome, ljudi z aidsom in antiglobaliste. Približno četrtnina ne bi želela imeti za sosede muslimanov, priseljencev, tujih delavcev in Judov. V zavračanju teh skupin se skriva cela vrsta čustev in občutkov. Gre za ksenofobijo, gnus in prezir, sovraštvo in nasilje do vseh, ki odstopajo od podobe »čistega« Slovenca. Vprašanje je, kdo sploh še ostane? (Leskošek, 2005, str. 11)

2.8 DISKRIMINACIJA

Kot razlaga Kuhar (2009, str. 13), beseda diskriminacija izvira iz latinske besede »discriminare«, kar pomeni »medsebojno ločevanje«. V izvornem pomenu diskriminacija pomeni ločevanje med različnimi opcijami, pomeni imeti preference do določene izbire, pa naj gre za osebo ali predmet. V sodobnem pomenu je diskriminacija praviloma razumljena kot »neprimerno ločevanje«, v pravnem smislu pa kot »nedopustno razlikovanje«. Dejanje diskriminacije je torej negativno ovrednoteno, ker imamo o ljudeh stereotipna mnenja in so naša čustva do njih odraz predsodkov, se pogosto vedemo nepošteno in nepravilno. Ljudi ignoriramo, razvrednotimo, izoliramo, izključujemo, izkoriščamo, preganjamo, jih trpinčimo, si jih podrejamo. (Kuhar, 2009, str. 13)

“Najpogostejši razlogi za diskriminacijo so stereotipi in predsodki, pomanjkanje informacij o družbenih skupinah, ki so izpostavljene diskriminaciji, strah pred neznanim ter težnje po preseganju lastnega občutka manjvrednosti”. (Kogovšek, Petković, 2007, str. 25)

Poznamo tudi pozitivno diskriminacijo oz. pozitivne ukrepe, s katerimi ranljivim družbenim skupinam zagotovimo enake možnosti. V Sloveniji so tak primer območja z narodnimi manjšinami, kjer je uradni jezik poleg slovenščine, tudi italijanščina oz. madžarščina. Amnesty International: Diskriminacija: Dostopno na: <https://sola.amnesty.si/kaj-je-diskriminacija.html> (15. 11. 2020)

2.8.1 SREDSTVA IN OBLIKE DISKRIMINACIJE

Vesna Leskošek (2005, str. 13-15) piše o sovražnem govoru kot o enem najmočnejših sredstev diskriminacije, ki ga je zelo težko definirati. Sovražni govor temelji na prepričanju, da so nekateri ljudje manjvredni, ker pripadajo določeni skupini. Sovražni govor ustvarja realnost, ki oblikuje sovražne mentalitete in ustvarja podlago za vse druge oblike sovražnosti. To so besede, ki imajo namen poniževati, razčlovečiti, odvzeti dostojanstvo, podrežati in vplivajo na položaj človeka v družbi. Kako bodo živeli, kakšna bo njihova usoda in kako bodo razumeli sami sebe. (Leskošek, 2005, str. 13-15)

Po eni strani se sovražni govor pripisuje ljudem na dnu družbene lestvice, kamor so umeščene različne družbene skupine – neizobraženi, brezposelni, priseljenci, kriminalci in drugi marginalci. Nanje se vežejo prepričanja o nekulturnosti in skrajno poenostavljenemu razumevanju sveta in se jim z lahkoto pripiše družbeno zlo. Po drugi strani pa so pripadniki

marginalnih skupin največkrat tudi žrtve sovražnega govora. Tako dobimo skupino ljudi brez vpliva, ki je zaradi sovražnega govora podrejena, utišana in ustrahovana. V interesu kapitala je, da ta skupina ne dobi javnega glasu in ne participira v javnosti. Le če je izolirana, se jo da še naprej izkoriščati. (Leskošek, 2005, str. 13-15)

Diskriminacija poteka na osnovi osebnih okoliščin, na katere posamezniki ali posamezna družbena skupina v bistvu nima vpliva. Kot ugotavlja Kuhar (2009, str. 13, 14), je lahko seznam osebnih okoliščin skorajda neskončen, zato se besedilo v protidiskriminacijski zakonodaji pogosto konča z odprto definicijo »... in druge osebne okoliščine.« Tak je, na primer, 14. člen slovenske ustave, ki določa, da so vsi državljani in državljanke Slovenije pred zakonom enaki ne glede na »narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino.« Članice Evropske unije so se leta 1997 z Amsterdamsko pogodbo zavezale k preprečevanju vsakršne diskriminacije na osnovi šestih osebnih okoliščin: spol, rasa ali etnična pripadnost/narodnost, vera ali prepričanje, invalidnost, starost, spolna usmerjenost. (Kuhar, 2009, str. 13, 14)

Sovražni govor je podlaga za različne oblike diskriminacije, saj z njim širimo in spodbujamo: ksenofobijo (strah oz. sovraštvo do tujcev), homofobijo (odpor ali sovraštvo do homoseksualno usmerjenih ljudi), antisemitizem (sovraštvo do judov), islamofobijo (strah pred muslimani in islamom), gerontofobija (strah pred starimi ljudmi in staranjem), seksizem (poudarjanje večvrednosti enega spola nad drugim), nacionalizem (poudarjanje večvrednosti svoje etnične skupine), rasizem (prepričanje o večvrednosti ene rase nad drugo) in podobno. (Kogovšek, Petković, 2007, str. 23)

Velikokrat so osebe oz. skupine, ki so izpostavljene diskriminaciji tiho, molčijo in se jim zdi sprejemljivo, da se potrpi. (Leskošek, 2005, str. 17)

2.9 STRPNOST

Za strpnost uporabljamo tudi izraz toleranca. Slovar pojmov, ki ga je izdelala mednarodna organizacija United for Intercultural Action, besedo toleranca pojasni kot spoštovanje, sprejemanje in cenjenje bogate raznolikosti svetovnih kultur, načinov izražanja in oblik človečnosti, humanosti. Toleranca je harmonija različnosti. Omogočajo jo znanje, odprtost,

komunikacija in svoboda misli, zavesti in prepričanj. Strpnost pomeni sprejemanje, spoštovanje in zavedanje drugačnosti sočloveka, kar pa za odnos ne predstavlja motečega elementa. (Leskošek, 2005, str. 9)

Nasproten pojem je nestrpnost in pomeni nespoštovanje in zavračanje prepričanj in življenjskih praks drugih ljudi. Z nestrpnostjo označujemo ideje in prepričanja, ki vključujejo podrejanje drugih oz. prepričitev njihove polnopravne udeležbe v družbi na ta način, da se jih razglasi za neustrezne, neumne, lene, izkoriščevalce, kriminalce ali kot potencialno nevarne za večinsko prebivalstvo. (Leskošek, 2005, str. 9)

2.9.1 POVEČEVANJE STRPNOSTI

Na ravni države pomeni strpnost pravično in nevtralnno zakonodajo. Socialne in ekonomske možnosti morajo biti dostopne vsem in vsakomur brez diskriminacije. Izključevanje in marginalizacija namreč pomenita frustracije, napadalnost in fanatizem. Zato mora država omogočiti enakovredno obravnavo in enake možnosti za vse. Najpomembneje je, da države prepoznajo in spoštujejo pomembnost multikulture narave človeštva. V času globalizacije je posebej pomembno preprečevati marginalizacijo ranljivih skupin in njihovo izključitev iz participacije v družbi in politiki. Prav tako je potrebno preprečevati nasilje in diskriminacijo, ki sta usmerjena proti tem skupinam. Pri delu na tem področju je pomembno, da se ne usmerimo le v ranljive skupine, ampak tudi v večinsko prebivalstvo, njihova stališča in poglede. (Leskošek, 2005, str. 10)

2.10 NEGATIVNE REPREZENTACIJE DRUGIH

Izhodišče negativne reprezentacije *Drugih*, razlaga Kuhar (2009, str. 19), je pravzaprav isti izvoru predsodkov in stereotipov. Gre za vzpostavljanje razlike med »nami« in »njimi«, pri čemer lastno skupino praviloma povzdiguje, preostale pa oblikujemo kot Druge (manj vredne, ogrožajoče ipd.). Omenjen tip diskurzivne diskriminacije (izvajamo jo preko jezika), se po Boréus (2006, str. 410 - 413) lahko pojavlja na različne načine. Prvi način je uporaba oznak, ki so negativno obarvane. Z izbiro žaljivega izraza namerno izključujemo ali ponižujemo določenega posameznika ali skupino. Do drugega načina diskurzivne diskriminacije prihaja v primerih, ko nam niso na voljo izrazi, ki ne bi bili žaljivi ali ponižujoči. V teh primerih lahko govorimo o globoko zamrznjeni diskurzivni diskriminaciji.

Zgodi se tudi, da so izrazi bili sprva nevtralni, nato pa so postali negativno obarvani, zaradi diskriminacije določenih skupin. Značilni primer za slovenski prostor je, denimo, beseda Cigan, ki jo v formalnem diskurzu nadomeščamo z besedo Rom, v ameriškem prostoru pa je takšna beseda »nigger«, ki je sprva pomenila zgolj temnopolto osebo, nato pa je dobila negativni rasistični pomen. Tretji tip diskurzivne diskriminacije, ki jo omenja Boréus, je moč prepoznati v načinu opisovanja določenih posameznikov in skupin. Pri tem gre predvsem za pripisovanja tipičnih lastnosti ali vedenj. Z drugimi besedami bi lahko rekli, da gre v tem primeru za stereotipizacijo, ki se odvija predvsem prek medijskega diskurza. (Kuhar, 2009, str. 19)

Množični mediji lahko veliko prispevajo k javni podobi določene skupine.

Kogovšek in Petković (2007, str. 53, 54) razlagata, da mediji lahko spodbudijo razumevanje položaja različnih manjšin in žrtev diskriminacije, s stereotipi in pristranskostjo pa lahko prikažejo neenakopravnost, sovraštvo in nestrpnost. Z izbiro govorcev določajo, kdo lahko razpravlja o določeni temi. Raziskave so pokazale, da se ženske v medijih pojavljajo redkeje kot moški. (Kogovšek, Petković, 2007, str. 53, 54)

V okviru raziskave Mediji za državljane so marca 2006 natančno spremljali vsa osrednja televizijska poročila javne televizije in največje komercialne televizije v Sloveniji (Dnevnik in 24 ur). Raziskava je pokazala, da so se moški akterji v teh oddajah pojavljali več kot petkrat pogosteje kot ženske. Pri obravnavi tem, ki zadevajo položaj manjšin in deprivilegiranih družbenih skupin, se pokaže, da so pripadniki večinske in nadvladajoče družbene skupine predstavljeni v pozitivni luči. *Drugi oz.* pripadniki manjšinskih družbenih skupin, pa so predstavljeni kot grožnja večinski družbeni skupini. Sporne medijske prakse se odražajo, kadar mediji o manjšinskih skupinah poročajo predvsem ob konfliktnih situacijah. V prispevkih o temah, ki zadevajo pripadnike manjšinskih skupnosti, pogosto nastopajo govorci zunaj teh skupnosti, glas manjšine pa je zapostavljen. Analizirali so petnajst lokalnih in nacionalnih slovenskih medijev; tiskanih (Delo, Večer, Murski vestnik, Dolenjski list ...) in elektronskih (Radio Slovenija, Radio Ognjišče, POP TV, Televizija Slovenija). Analiza je pokazala, da so o Romih na straneh črne kronike pisali v kontekstih, kot udeležencih v poskusih umora, kot preprodajalcih ali lastnikih nelegalnega strelnega orožja in kot tistih, ki ogrožajo uradnike in uradnice v centru za socialno delo in jim grozijo. Tudi izbor vizualnega gradiva lahko pri prikazovanju in predstavljanju manjšinskih skupnosti upravičuje

predsodke in diskriminacijo. Na primer prikazujejo zanemarjene dele romskih naselij ali umazane romske otroke. Diskriminatorne medijske prakse se odražajo tudi pri poročanju o postopkih na sodiščih. Novinarji navajajo etnično poreklo storilca kriminalnega dejanja, če gre za pripadnika manjšinskih skupnosti, ne pa tudi v primerih, ko gre za pripadnika večinskega naroda. Ni nujno, da so novinarji tisti, ki razširjajo sovražno govor in spodbujajo diskriminatorna dejanja, lahko ga širijo akterji, s katerimi se novinarji pogovarjajo ali katerih besede povzemajo. Vsekakor pa imajo novinarji možnost govorca prekiniti ter opozoriti na norme ali celo končati pogovor. (Kogovšek, Petković, 2007, str. 53, 54)

2.11 IZKLJUČEVNJE

Izključevanje kot diskurzivna diskriminacija je sorodna socialnemu izključevanju, za katerega je značilno, da posamezniki ali skupine nimajo enakovrednega dostopa do dobrin, izobrazbe. Boréus (2006, str. 413–16) loči med dvema osnovnima tipoma diskurzivnega izključevanja: izključevanje glasu in vzpostavljanje nevidnosti. Izključevanje glasu je zapostavljanje manjšinskih skupnosti v smislu podajanja njihovega mnenja in nastopanja v razpravi, medijih ali pa so njihovi glasovi le povzeti in slučajni. V medijih je torej o temah, ki zadevajo manjšinske skupine, najpogosteje slišan glas politikov, medtem ko je glas prizadetih, komajda predstavljen.

Boréus (2006, str. 416-18) opozarja, da obstaja tudi druga oblika izključevanja, vzpostavljanje nevidnosti določenih posameznikov ali skupin. Ne samo da ti v množičnih medijih nimajo glasu, pač pa se o njih in njihovi kulturi sploh ne poroča ali pa se ta nevidnost vzpostavlja tako, da se o njih poroča izključno v negativnih kontekstih. Primer zagotavljanja pravic, ki izhajajo iz kulturnega državljanstva, so na primer radijske in televizijske oddaje, ki jih RTV Slovenija proizvaja za italijansko, madžarsko in romsko manjšino. (Kuhar, 2009, str. 20, 21)

2.12 DISKRIMINACIJA IN NESTRPNOST

Nestrpnost in diskriminacija sta tesno povezani in pogojujeta druga drugo. Če z nestrpnostjo opredelimo odnos do drugih ljudi, potem je diskriminacija opredmetenje tega odnosa. (Leskošek, 2005, str. 9)

Razlogi za diskriminacijo se skrivajo v razlogih za nestrpnost. »Nam« pripišemo pozitivne lastnosti, »njim« pa, zato da se v odnosu do njih lahko pokažemo kot dobri oziroma boljši, pripišemo negativne lastnosti. Pri tem ključno vlogo odigrajo predsodki in stereotipi. (Kuhar, 2008, str. 35)

2.13 RAZSEŽNOST DISKRIMINACIJE V SLOVENIJI - RAZISKAVE

Raziskava Eurobarometra »Diskriminacija v Evropski uniji v letu 2015«, ki je bila v Sloveniji opravljena na reprezentativnem vzorcu 1003 respondentov, starejših od 15 let, je vsebovala vprašanja o lastnih izkušnjah diskriminacije ali poznavanju izkušenj diskriminacije ljudi, ki so blizu anketirancem (družinski člani, prijatelji znanci), pri čemer so raziskovalci upoštevali naslednje osebne okoliščine kot razlog za diskriminacijo: vera, hendikep, starost, spolna usmerjenost, spol, rasa ali etnična pripadnost oziroma kombinacija teh kategorij. Na evropski ravni večina vprašanih nikoli ni izkusila diskriminacije: med desetimi ljudmi sta jo izkusila dva oziroma sta poznala nekoga v svojem krogu, ki je bil diskriminiran. Med tistimi, ki so bili diskriminirani ali so poznali koga, ki je bil diskriminiran, je bil najpogostejši razlog za diskriminacijo etnična pripadnost (19 %), starost (ali kombinacija starosti in etnične pripadnosti) (16 %), sledita spol in hendikep (vsak po 14 %), versko prepričanje (11 %) in spolna usmerjenost (8 %). Raziskava Eurobarometra: Diskriminacija v EU: Dostopno na: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/FLASH/surveyKy/691> (19. 11. 2020)

Osebne izkušnje z diskriminacijo, vključujoč poznavanje bližnjih ljudi, ki so bili diskriminirani, kažejo, da se v Sloveniji diskriminacija v vseh postavkah, razen v primeru verske pripadnosti, pojavlja v manjšem deležu v primerjavi z evropskih povprečjem. Najbližje evropskemu povprečju smo v primeru izkušenj diskriminacije na osnovi starosti, o več izkušnjah diskriminacije kot evropsko povprečje pa so anketiranci iz Slovenije poročali v primeru verskega prepričanja. Pri tem ni možno navesti, za diskriminacijo katere verske pripadnosti je šlo, saj v raziskavi anketirancev niso spraševali po njihovi verski pripadnosti. Raziskava Eurobarometra: Diskriminacija v Evropski uniji: Dostopno na: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/FLASH/surveyKy/691> (19. 11. 2020)

Raziskava EU Midis leta 2016 je pokazala, da je na ravni Evropske unije 34 % vprašanih muslimanov in 26 % vprašanih muslimank v zadnjih dvanajstih mesecih doživelo diskriminacijo zaradi svoje verske pripadnosti. Podatki iz slovenskega vzorca v omenjeni raziskavi kažejo, da je diskriminacijo izkusilo 15 % vprašanih muslimanov, ki živijo v Sloveniji. Raziskava o manjšinah in diskriminaciji v Evropski uniji: Dostopno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-eu-minorities-survey-muslims-selected-findings_sl.pdf (20. 11. 2020)

Raziskava o nasilju in diskriminaciji lgbt-oseb v Sloveniji leta 2014 je pokazala, da večina anketiranih, 92 % vprašanih z izkušnjo nasilja ali diskriminacije, tega ni prijavilo. 36 % vprašanih je minimaliziralo nasilje ali diskriminacijo, ki so jo izkusili, in zato tega niso prijavili. 27 % jih je menilo, da s prijavo ne bi ničesar dosegli. Raziskava je pokazala, da je 68 % vprašanih lgbt-oseb že doživelo različne oblike diskriminacije. V večini primerov je šlo za obliko verbalne diskriminacije, kot je zmerjanje (80 %), namerno izključevanje in ignoriranje (35 %), grožnje s fizičnim nasiljem (32 %). Kuhar, Magić: Povej naprej!–poročilo: Dostopno na: https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/slovenia_-_documentation_report_in_slovenian.pdf (20. 11. 2020)

Raziskava Inštituta za narodnostna vprašanja med priseljenci v Sloveniji leta 2003 je pokazala, da je 41 % vprašanih že doživelo diskriminacijo na delovnem mestu (neenaka obravnava), 31 % jih je neenako obravnavo doživelo pri iskanju zaposlitve, 20 % neenako obravnavo policije in podobno. Raziskava je pokazala, da se z diskriminacijo na delovnem mestu najbolj soočajo Bošnjaki, Muslimani in Srbi. Tretjina vprašanih se je že znašla v situaciji, ko se jim je zdelo bolje, da prikrijejo svojo narodnost. 5 % vprašanih je potrdilo, da je svoje ime ali priimek prav zaradi tega spremenilo v kaj bolj slovensko zvenečega, 15 % pa je o tem razmišljalo (Komac, 2007).

Raziskava (2006–2008) o migracijah in imigracijski politiki v Sloveniji, ki so jo izvedli raziskovalci Inštituta za sredozemske humanistične in družboslovne študije Univerze na Primorskem in vključuje nabor klasičnih, že preverjenih vprašanj, ni pokazala večjih sprememb v stališčih večinskega prebivalstva do priseljencev. Iz omenjenih javnomnenjskih raziskav je mogoče razbrati določeno protislovnost: na eni strani večina meni, da bi Slovenija morala biti odprta in večkulturna družba, hkrati pa še vedno precejšen delež prebivalcev Slovenije podpira stališče, da je mobilnost ljudi v Slovenijo (in EU) treba omejiti, saj le-ta

ogroža slovensko oz. evropsko identiteto in jezik, priseljence povezujejo s terorizmom in kriminalnimi dejanji, izražajo mnenja, da priseljenci odvzemajo delovna mesta večinskemu prebivalstvu. Integracija državljanov tretjih držav v Sloveniji: Dostopno na: <http://www.inv.si/Dokumenti/dokumenti.aspx?iddoc=280&idmenu1=114&lang=slo> (2. 2. 2021)

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 METODOLOGIJA PRAKTIČNEGA DELA

Potek (način) raziskovanja

V raziskovalni nalogi sva podatke zbrali s pomočjo dveh metod sociološkega raziskovanja. Kot prvo obliko metode spraševanja sva uporabili spletni anketni vprašalnik. Raziskali sva, kako so nam stereotipi posredovani prek družbene interpretacije, ki se odvija prek medijskega diskurza. Zanimalo naju je, ali sovražni govor ustvarja podlago za izključevanje, marginaliziranje, odvzem dostojanstva, manj ugodno obravnavo. Ugotavljali sva, ali stigma kot označba posameznika za nesprejemljivega, manj vrednega ali nevarnega, lahko postane razlog za socialno odiranje (segregacijo) ali diskriminacijo. Kasneje sva anketne vprašalnike analizirali, interpretirali in jih grafično predstavili v Excelu.

Sestavili sva šest strukturiranih intervjujev, ki sva jih izvedli preko Zoom aplikacije. Predstavili sva naslednje osebne okoliščine kot razlog za diskriminacijo: vera, invalidnost, spolna usmerjenost in etnična pripadnost. Pripadnika verske sekte, istospolno usmerjeno, tujko, invalidko in invalida sva povprašali, ali so bili zaradi svoje drugačnosti kdaj socialno izključeni ali manj ugodno obravnavani. Preverili sva njihovo stališče do medijskih reprezentacij različnih družbenih skupin. Zanimalo naju je, ali mediji pogosto dogodke, pojave ali skupine prikazujejo iz enega vidika - precej selektivno in parcialno/delno in ali namesto prikazovanja celote, prikazujejo le en del stvarnosti, s tem pa izločajo določene skupine ljudi, ki niso obravnavane enako.

Pripravili in izvedli sva tudi intervju s sociologinjo in antropologinjo, znano publicistko in kolumnistko, dr. Lucijo Mulej, ki naju je seznanila s psihologijo množic in načinom, kako množica razmišlja, njeno nezmožnostjo presoje, pretiranim čustvovanjem in sredstvi, ki jih še danes uporabljajo vodje v svojih govorih za prepričevanje množic.

Pogovor z intervjuvanci sva posneli z mobilno napravo, po končanih intervjujih sva zbrane odgovore zapisali. Odgovori na vprašanja so nama bili v veliko pomoč, saj sva tako lahko prišli do ugotovitev in potrdili oz. ovrgli hipoteze, hkrati pa sva potrdili, da je problematika sovražnega govora še kako aktualna.

Izvedba anketiranja

Vseh skupaj je bilo anketiranih 322 oseb. V anketni vprašalnik sva vključili vprašanja zaprtega tipa, vprašanje z mersko lestvico (od 1 do 5) in vprašanje odprtega tipa. Za opravljanje raziskave sva izvedli anketiranje preko spletne strani 1KA (<https://www.1ka.si/>). Spletno povezavo za dostop do ankete sva posredovali naprej, da jo je izpolnila čim večja množica ljudi.

Pri pisanju metodološkega okvira raziskovalne naloge sva se osredotočili na stališča in mnenja anketirancev na osnovi naslednjih anketno-raziskovalnih vprašanj:

- Kateri dejavnik najbolj vpliva na vaš odnos do drugačnosti?
- Kako vpliva primarna socializacija na oblikovanje vrednot in predsodkov?
- Ali sovražni govor ustvarja podlago za izključevanje, marginaliziranje in manj ugodno obravnavo?
- Kakšna je vloga medijev pri spodbujanju sovražnega govora in lažnih novic?
- Kakšna je percepcija anketirancev glede medijske pismenosti, populizma in zavajanja?
- Ali večina predsodkov temelji na spolu, starosti, etnični pripadnosti, religiji in hendikepiranosti, spolni usmerjenosti?
- Ali naj imajo Slovenci, pri zaposlitvi, prednost pred priseljenci?
- Kolikšno je zaupanje ljudem druge narodnosti in verske pripadnosti?
- Ali si Slovenci želijo večji poudarek na solidarnosti in enakosti?

Opravljanje individualnih intervjujev

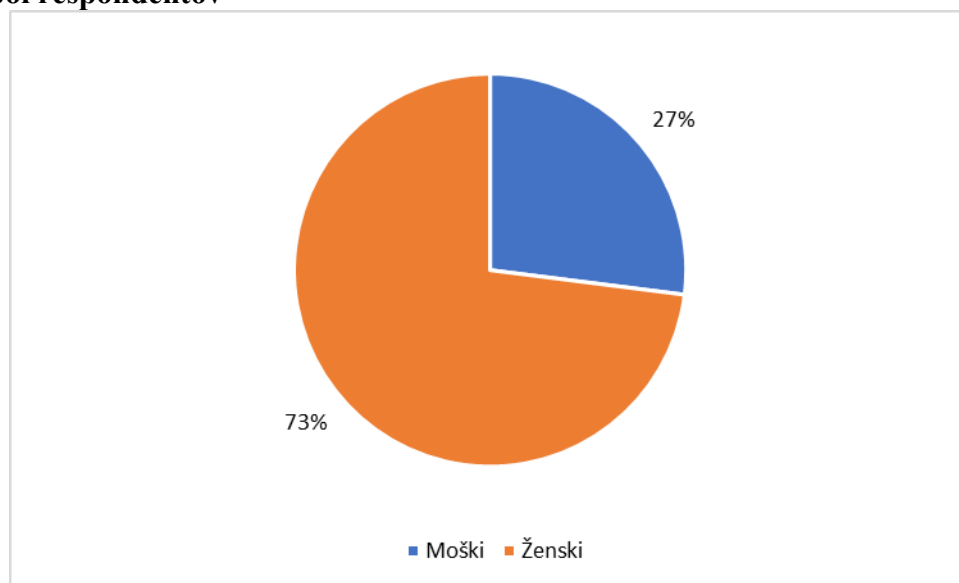
Intervjuje sva opravili preko Zoom aplikacije na koncu januarja in v začetku februarja leta 2021. Intervjuji so bili strukturirani, torej sva vprašanja vnaprej pripravili, vendar pogoji za vse preizkušance niso bili enaki, saj sva nekatere izmed njih osebno poznali, z nekaterimi pa sva se pogovarjali prvič. Strogo sva se držali vnaprej sestavljenega vprašalnika, da ne bi prišlo

do možnosti najinega subjektivnega vplivanja na preizkušance. Intervjuji so bili sestavljeni individualno, saj sva upoštevali, da so se vprašanja deloma nanašala tudi na intimne izkušnje, brez da bi sprožali nelagodje sodelujočih.

3.2 REZULTATI, ANALIZA IN INTERPRETACIJA ANKET

REZULTATI IN RAZPRAVA:

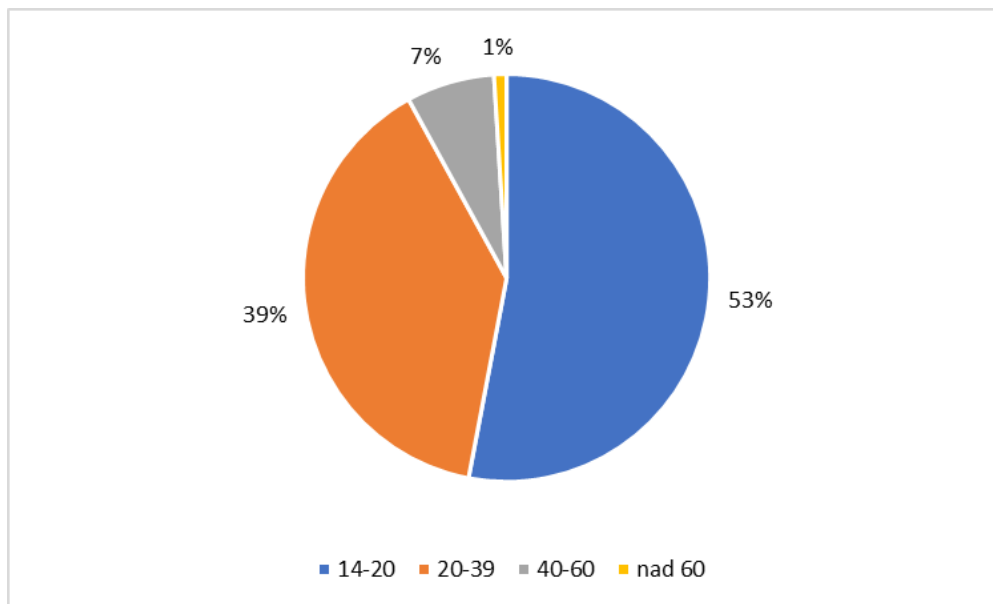
1. Spol respondentov

Graf 1: Spol respondentov

Iz grafa je razvidno, da je bilo anketiranih 73 odstotkov žensk in 27 odstotkov moških. V anketi je sodelovalo 86 moških in 236 žensk, skupno torej 322 respondentov.

2. Starost respondentov

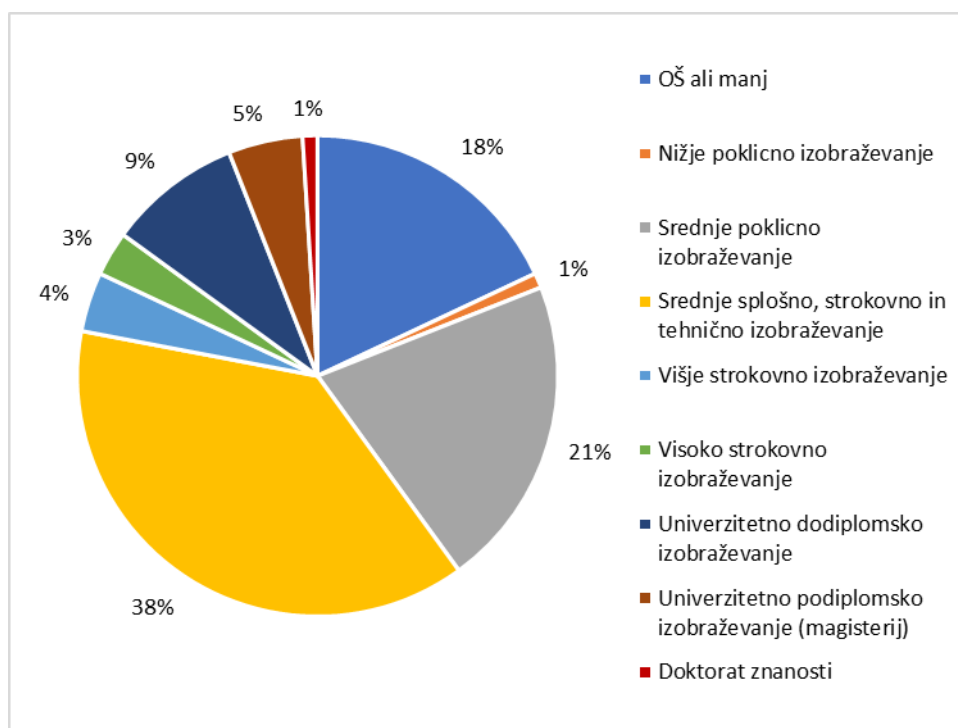

Graf 2: Starost respondentov

2.

Sodelujoči respondenti spadajo k različnim starostnim skupinam. Največ anketiranih (53%) je starih od 14 do 20 let.

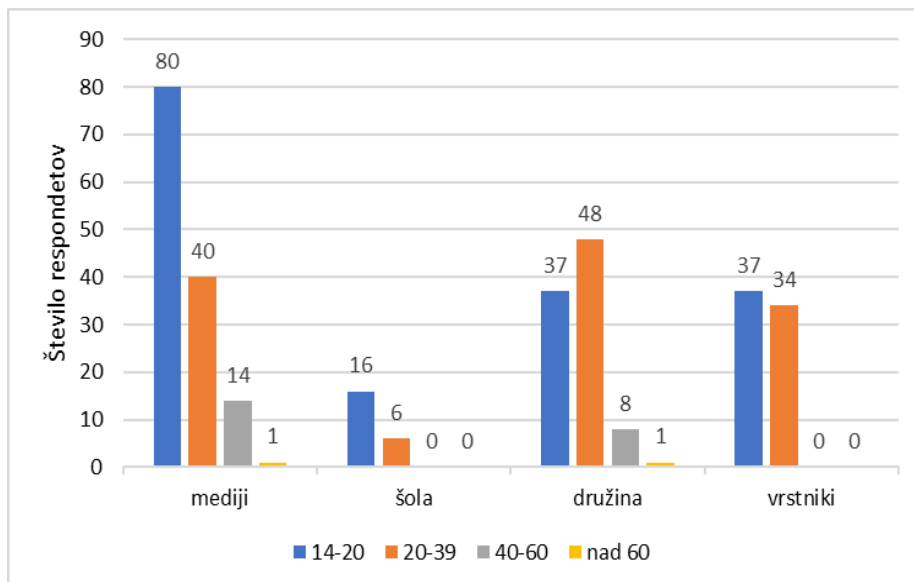
3. Stopnja izobrazbe respondentov

Graf 3: Stopnja izobrazbe respondentov

Največji delež vprašanih (38%) je pridobilo srednje splošno, strokovno in tehnično izobrazbo.

4. Kateri dejavnik, po vašem mnenju, najbolj vpliva na vaš odnos do drugačnosti?

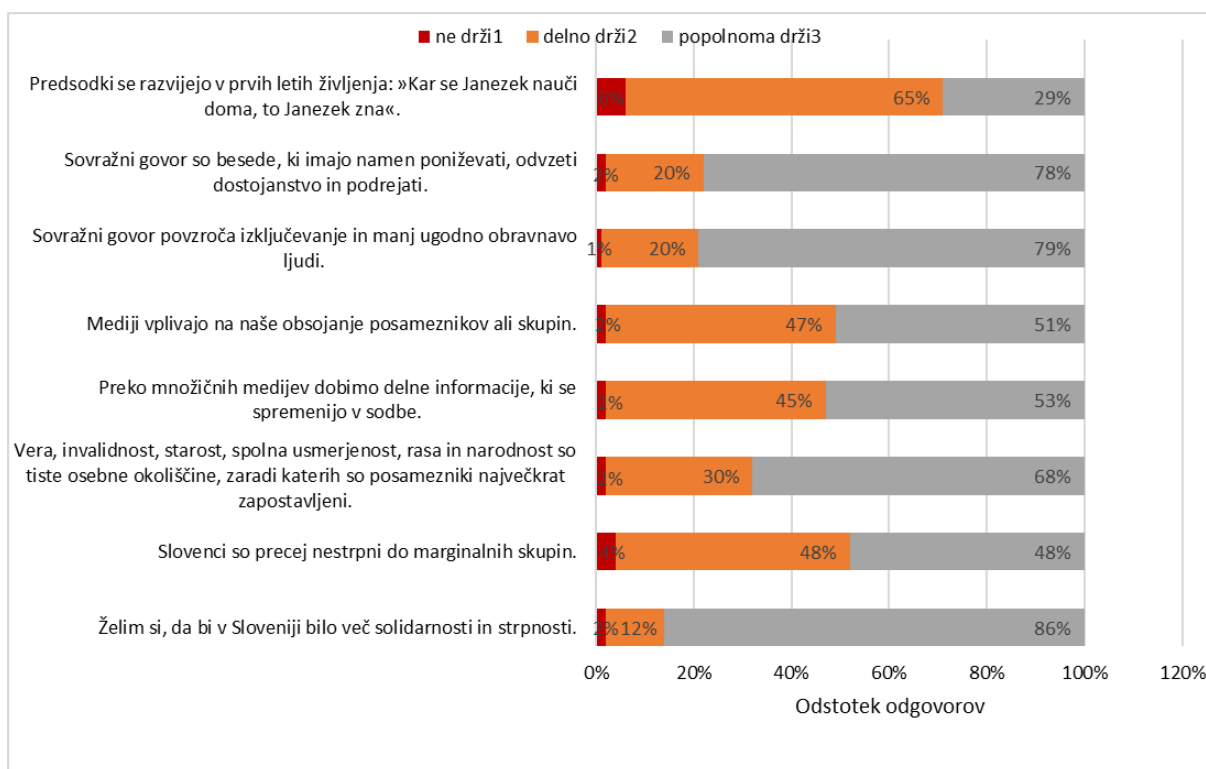
Graf 4: Mnenje o dejavniku, ki vpliva na odnos do drugačnosti, z vidika starostne skupine

Mediji so lahko izvor predsodkov, imajo veliko vlogo pri ustvarjanju javne podobe določene skupine. Spodbudijo lahko razumevanje različnih manjšin ali posameznikov, ki so drugačni. S stereotipi in pristranskostjo pa lahko spodbudijo nestrpnost in sovraštvo. Večina anketiranih, starih od 14 do 20 let, meni da so mediji tisti, ki najbolj vplivajo na njihov odnos do drugačnosti. Prav tako pripadniki starostne skupine, od 40 do 60 let, večinoma menijo, da so mediji najbolj vplivni. V starostni skupini, od 20 do 39 let, je večina izbrala družino. Anketiranca, stara nad 60 let, pa menita da sta družina in mediji najbolj vplivna na odnos do drugačnosti. Nihče izmed respondentov, starih od 40 let naprej, ni izbral šole ali vrstnikov. V splošnem, največji vpliv na odnos do drugačnosti pripisujejo medijem, saj so ta odgovor izbrali največkrat (135).

In kakšne so ugotovitve različnih raziskav glede tega vprašanja?

Jasnih odgovorov na to ni, ugotovitve različnih raziskav so si nasprotujoče. Sklepali pa bi lahko, da pri tem le ni odločujoč vpliv medijev samih po sebi, ampak je pomembno celotno socializacijsko okolje. Kljub vsemu pa meniva, da se je potrebno soočiti z medijsko kulturo in se posvetiti medijski vzgoji – ta naj omogoči medijsko pismenost: naučiti se moramo prepoznati, kaj nam mediji sporočajo ter kako ustvarjajo svoje podobe.

5. Označite, v kolikšni meri za vas veljajo spodaj navedene trditve, ki se nanašajo na nastanek in obstoj predsodkov ter diskriminacijo.

Graf 5: Veljavnost trditev, ki se nanašajo na nastanek in obstoj predsodkov ter diskriminacijo

Predsodki so sodbe, ki jih spremljajo močne emocije. Za trditev: Predsodki se razvijejo v prvih letih življenja: »Kar se Janezek nauči doma, to Janezek zna.«, največji delež respondentov (65 %) meni, da delno drži in 29 % meni, da popolnoma drži. Veliko predsodkov nastane v zgodnjem otroštvu pod vplivom staršev.

Kar 78 % vprašanih trdi, da popolnoma drži trditev: »Sovražni govor so besede, ki imajo namen poniževati, odvzeti dostojanstvo in podrežati.« Prav tako, za 1 % razlike, torej 79 % vprašanih trdi, da popolnoma drži trditev: »Sovražni govor povzroča izključevanje in manj ugodno obravnavo ljudi.« Sovražni govor je eno najmočnejših sredstev diskriminacije in je podlaga za različne oblike diskriminacije.

51 % respondentov je označilo, da popolnoma drži trditev: »Mediji vplivajo na naše obsojanje posameznikov ali skupin«. 47 odstotkov vprašanih je mnenja da trditev delno drži. Predpostavljava, da zaradi posameznikovega dojetanja in kritičnosti do medijev. Nekateri morda prepoznajo medijsko pristranskost in prikazovanje določenih skupin ali posameznikov v negativni, manjvredni luči, zato si mnenja ne ustvarijo na podlagi slišane oz. videne ter

se na tak način zaščitijo pred negativnimi vplivi medijev. Nekateri pa se medijskega vpliva na njihovo obsojanje ne zavedajo.

Za trditev »Preko množičnih medijev dobimo delne informacije, ki se spremenijo v sodbe.« 53 odstotkov meni da drži in 45 odstotkov meni da delno drži.

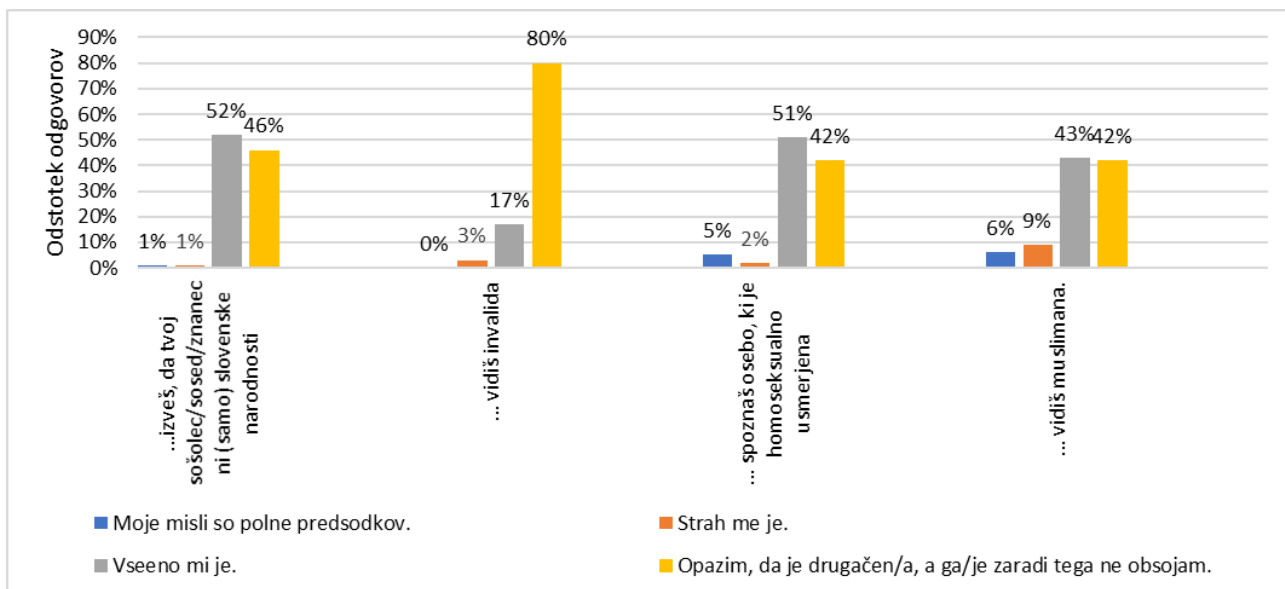
68 % respondentov meni, pa popolnoma drži trditev: »Vera, invalidnost, starost, spolna usmerjenost, rasa in narodnost so tiste osebne okoliščine zaradi katerih so posamezniki največkrat zapostavljeni.« Na podlagi omenjenih osebnih okoliščin se vzpostavijo naslednje oblike diskriminacije: gerontofobija, homofobija, ksenofobija, rasizem.

Nestrpnost pomeni nespoštovanje in zavračanje življenjskih praks in prepričanj drugih ljudi. »Slovenci so precej nestrpni do marginalnih (obrobnih) skupin« je trditev, pri kateri je 48% respondentov označilo popolnoma drži. Enak odstotek respondentov je označil delno drži.

Kar 86 % respondentov si želi, da bi v Sloveniji bilo več solidarnosti in strpnosti. To pomeni, da si želijo več medsebojnega sprejemanja in spoštovanja.

Za vse trditve najmanjši delež respondentov meni, da ne držijo. Pri petih trditvah je večina označila popolnoma drži.

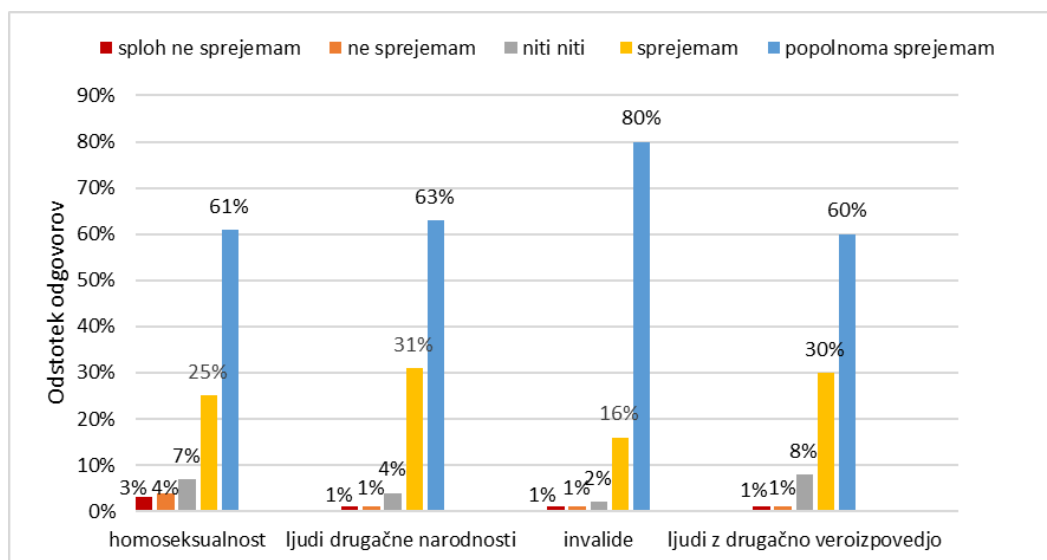
6. Kako se odzovete kadar ...

Graf 6: Odziv v določenih situacijah

Respondenti so v situaciji, v kateri vidijo invalida, večinsko (80 %) izbrali odziv: »Opazim, da je drugačen/a, a ga/je zaradi tega ne obsojam.« V tej situaciji ni noben respondent izbral odziva »Moje misli so polne predsodkov.« V vseh preostalih danih situacijah prevladuje odziv »Vseeno mi je.« takoj za njim pa procentualno sledi odziv »Opazim, da je drugačen/a, a ga/je zaradi tega ne obsojam.« Meniva, da se respondenti niso dovolj dobro vživeli v dano situacijo in posledično narobe ocenili svoj odziv.

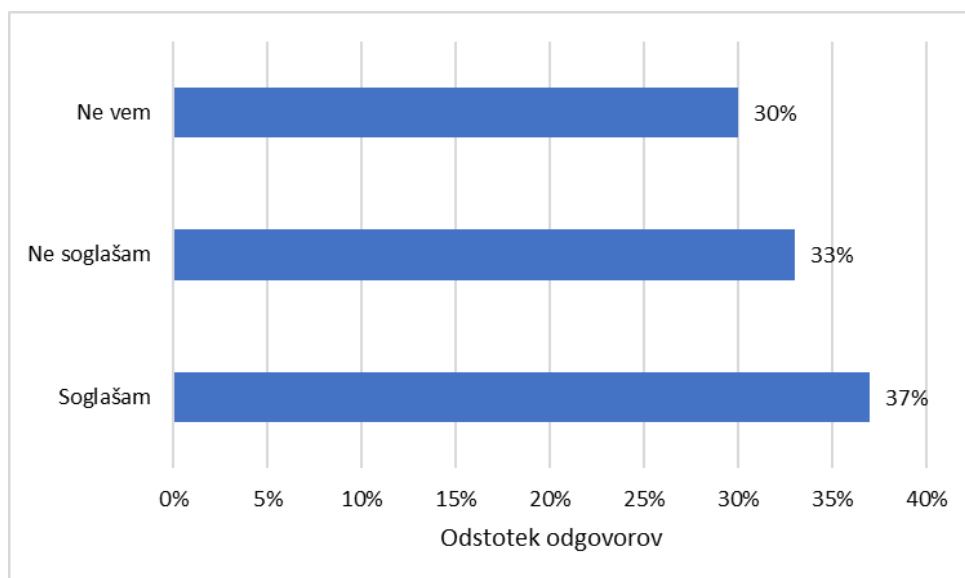
7. Ali sprejemate ...

Graf 7: Stališča glede sprejemanja drugačnih

Pri vsaki izmed osebnih okoliščin največji delež odgovorov zastopa odgovor »popolnoma sprejemam«. Največji odstotek nesprejemanja se pojavi pri homoseksualnosti.

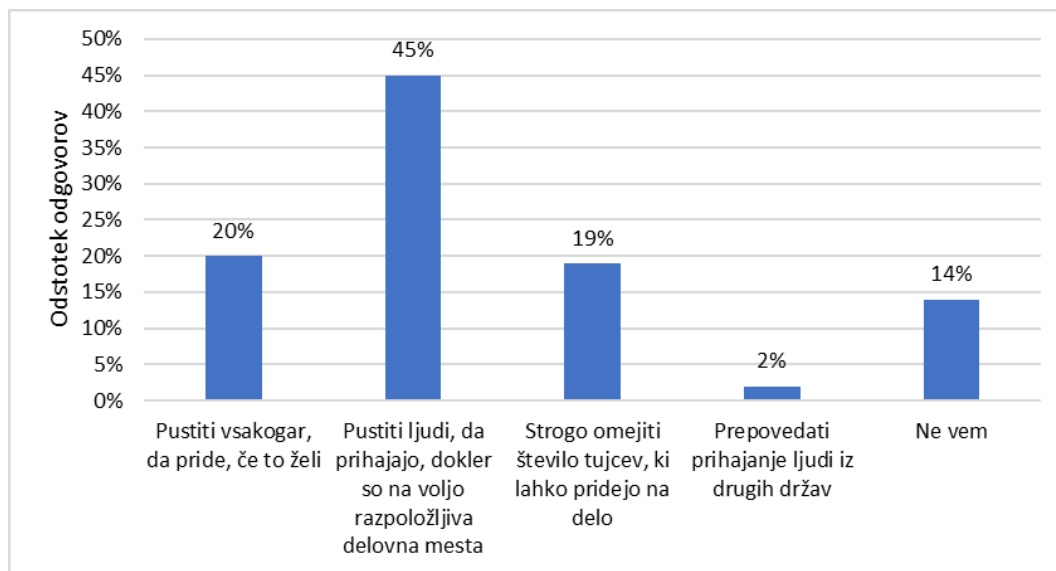
8. Ali naj imajo Slovenci pri zaposlitvi prednost pred priseljenci?

Graf 8: Slovenci naj imajo pri zaposlitvi prednost pred priseljenci

Največ respondentov (37 %) soglaša s tem, da naj imajo Slovenci pri zaposlitvi prednost pred priseljenci. 4 odstotki anketiranih manj, torej 33% z vprašanim ne soglaša. Preostali so odgovorili z »ne vem«.

8. Kaj (od naštetega) bi morala narediti Vlada RS s priseljenci?

Graf 9: Kaj bi morala narediti vlada RS s priseljenci

Respondenti (45 %) so mnenja, da bi Vlada RS morala pustiti priseljencem, da prihajajo, dokler so na voljo razpoložljiva delovna mesta. Samo 2 % anketiranih meni, da bi morali prepovedati prihajanje ljudi iz drugih držav.

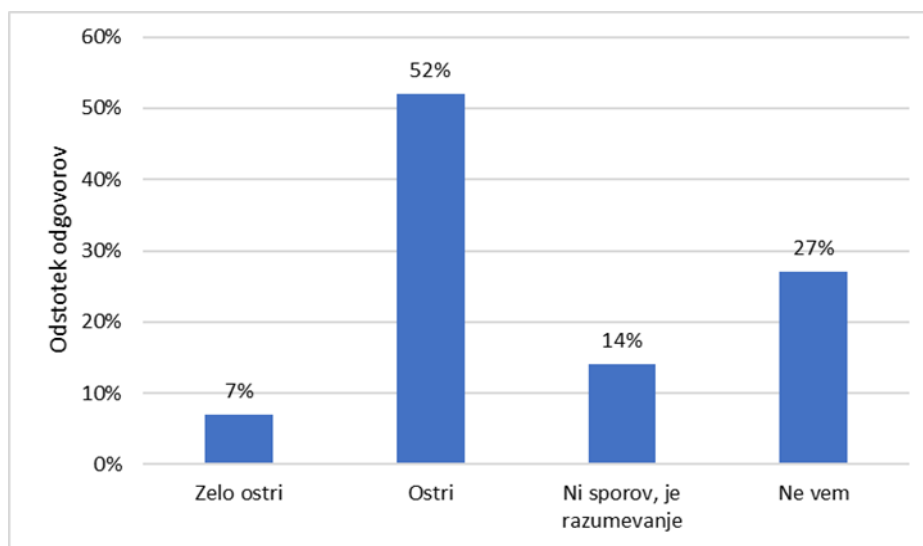
Rezultat najine ankete lahko primerjava z izsledki raziskave (2006–2008) o migracijah in imigracijski politiki v Sloveniji, ki so jo izvedli raziskovalci Inštituta za sredozemske humanistične in družboslovne študije Univerze na Primorskem. V raziskavi so stališča do priseljencev protislovna: na eni strani večina ljudi meni, da bi Slovenija morala biti odprta in večkulturna družba, hkrati pa še vedno precejšen delež prebivalcev Slovenije podpira stališče, da je mobilnost ljudi v Slovenijo treba omejiti, saj le-ta ogroža slovensko identiteto in jezik, priseljence povezujejo s terorizmom in kriminalnimi dejanji, izražajo mnenja, da priseljenci odvzemajo delovna mesta večinskemu prebivalstvu. Integracija državljanov tretjih držav v Sloveniji:

Dostopno na:
<http://www.inv.si/Dokumenti/dokumenti.aspx?iddoc=280&idmenu1=114&lang=slo> (2. 2. 2021).

Potemtakem ni presenetljivo, da je v najini anketi največ respondentov mnenja, da je potrebno pustiti ljudi, da prihajajo, dokler so na voljo razpoložljiva delovna mesta, ampak hkrati je 19 % respondentov stališča, da je treba strogo omejiti število tujcev, ki prihajajo na delo.

9. Kakšni so odnosi med Slovenci in priseljenci?

Graf 10: Odnosi med Slovenci in priseljenci

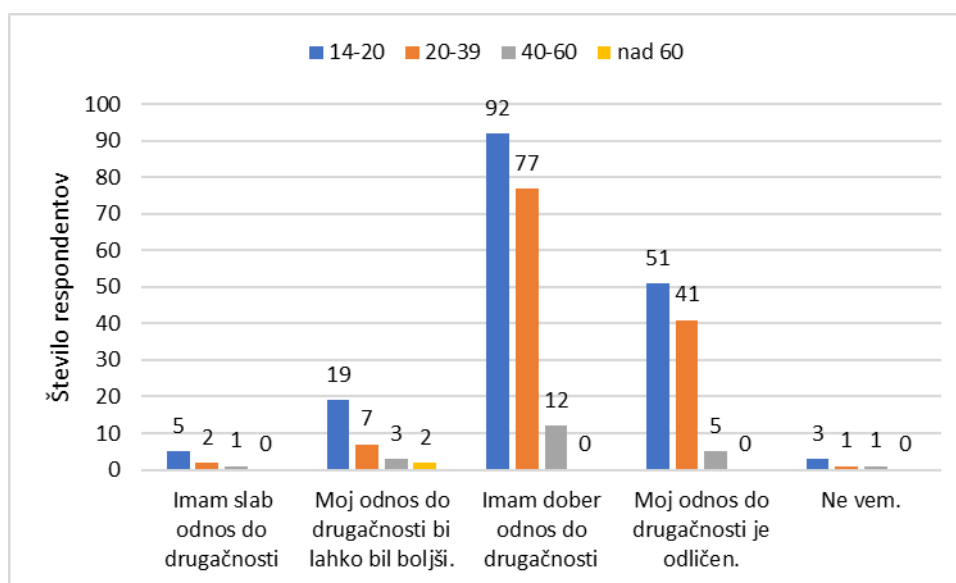
V prej omenjeni raziskavi je torej precejšen delež anketiranih mnenja, da je mobilnost ljudi v Slovenijo treba omejiti, saj le ta ogroža slovensko identiteto in jezik, priseljence povezujejo s terorizmom in kriminalnimi dejanji, izražajo mnenja, da priseljenci odvezemajo delovna mesta večinskemu prebivalstvu.

V najini anketi je več kot polovica respondentov (52 %) mnenja, da so odnosi med Slovenci in priseljenci ostri, kar pomeni, da se odnos do priseljencev ni spremenil.

Zaradi želje po poglobljenem poznavanju tematike sva poiskali analizo odnosa večinskega prebivalstva (državljanov RS) do priseljencev:

V Sloveniji je bil obsežen fond podatkov o medetničnih odnosih zbran z raziskavami Slovenskega javnega mnenja (SJM), izvedenimi na reprezentativnem vzorcu slovenskega prebivalstva, vendar se večina od njih nanaša na obdobje pred osamosvojitvijo Slovenije. Pregled empiričnih podatkov, zbranih v posamičnih raziskavah SJM-ja v zadnjih treh desetletjih, kaže prisotnost distance večinskega naroda do priseljskih populacij. Raziskave SJM-ja so nakazale zadržan odnos do priseljencev iz nekdanje Jugoslavije že v sedemdesetih

letih in pokazale naraščanje občutkov nestrpnosti do priseljencev v nekajletnem obdobju pred razpadom Jugoslavije. Po osamosvojitvi Slovenije, leta 2003, so v raziskavi SJM obravnavali vsebinsko podobna vprašanja, izsledki so pokazali podobna stališča večinskega naroda do priseljencev, kot so se izražali v sedemdesetih in v začetku osemdesetih let, pred zaostritvami v medetničnih odnosih (Komac, 2007). Še novejša raziskava (2006–2008) o migracijah in imigracijski politiki v Sloveniji, ki so jo izvedli raziskovalci Inštituta za sredozemske humanistične in družboslovne študije Univerze na Primorskem in vključuje nabor klasičnih, že preverjenih vprašanj, ni pokazala večjih sprememb v stališčih večinskega prebivalstva do priseljencev. Analiza odnosa večinskega prebivalstva (državljanov RS) do priseljencev, državljanov tretjih držav. Dostopno na: <http://www.inv.si/Dokumenti/dokumenti.aspx?iddoc=280&idmenu1=114&lang=slo> (3. 2. 2021).

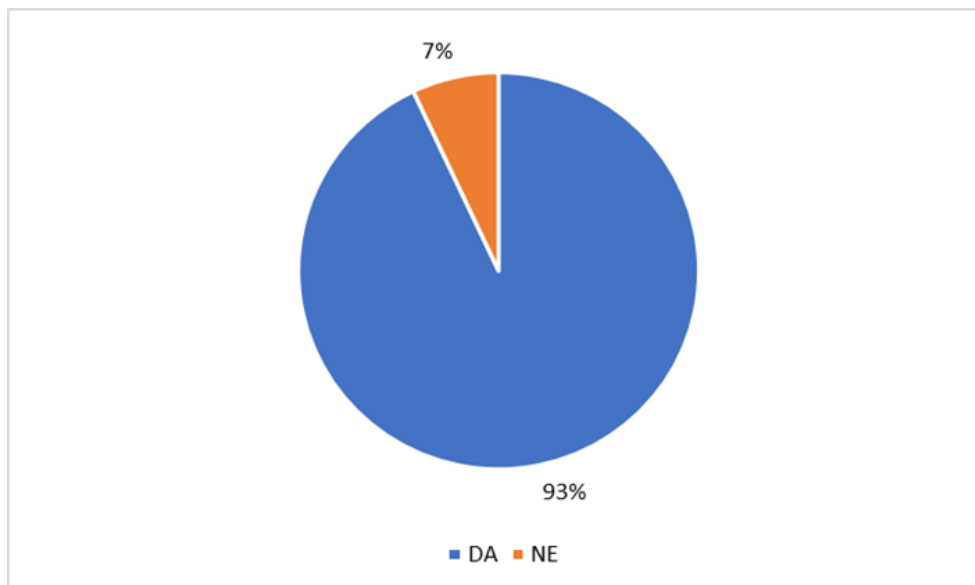

Graf 11: Samoocena odnosa do drugačnosti z vidika starostne skupine

10. Kako bi ocenili vaš odnos do drugačnosti?

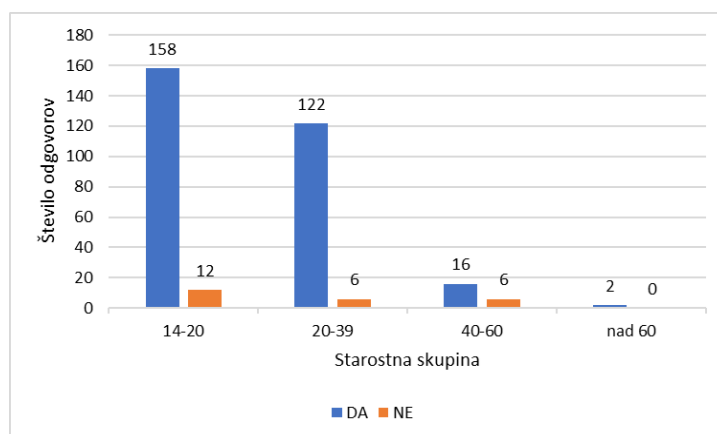
Respondenta stara nad 60 let sta ocenila, da bi lahko njun odnos do drugačnosti bil boljši. V vsaki izmed preostalih starostnih skupin so anketiranci mnenja, da imajo dober odnos do drugačnosti. Samo 8 respondentov je mnenja, da imajo slab odnos do drugačnosti, prav tako jih je malo odgovorilo z »Ne vem«.

11. Ali menite, da je v družbi preveč nestrpnosti, predvsem do drugačnih?

Graf 12: Mnenje o nestrpnosti v družbi

Respondenti (93 %) so mnenja, da je v družbi preveč nestrpnosti, predvsem do drugačnih.

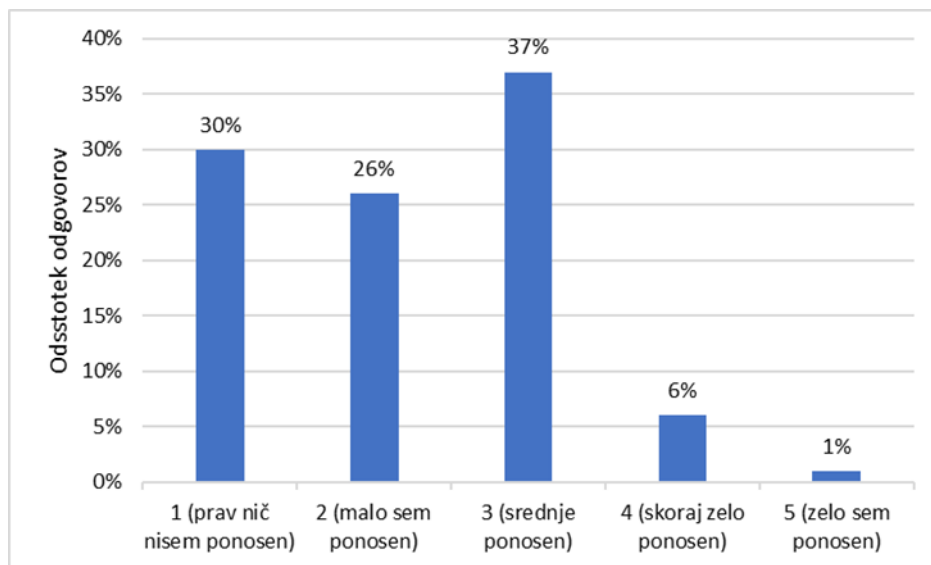

Graf 13: Mnenje o nestrpnosti v družbi z vidika starostne

V vseh starostnih skupinah prevladuje odgovor »DA«.

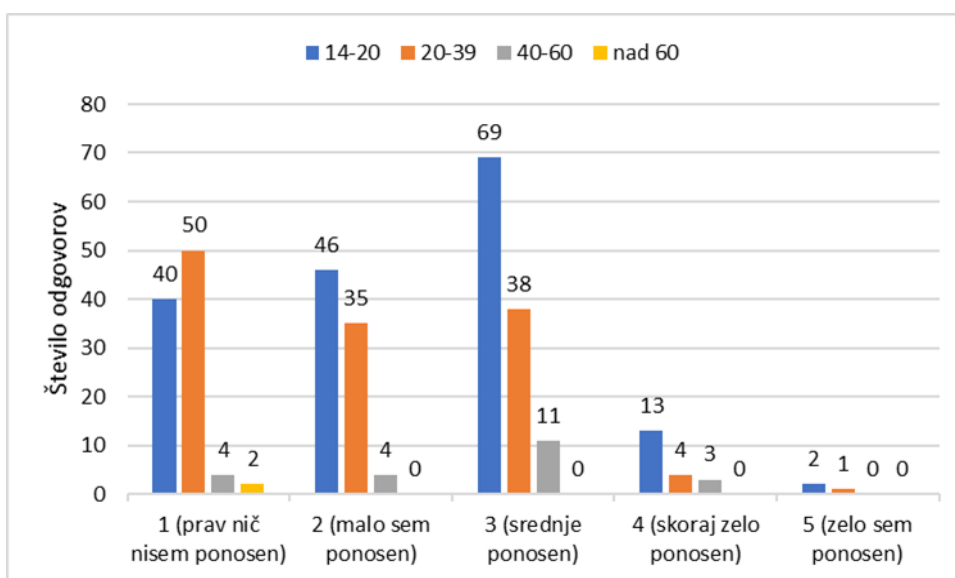
Ugotoviva, da je v družbi preveč intolerance tj. nespoštovanja in zavračanja življenjskih praks in prepričanj drugi ljudi, preprečevanja polnopravne udeležbe posameznikov ali skupin.

12. Ali ste ponosni na strpnost znotraj slovenske družbe?

Graf 14: Ponos na strpnost znotraj slovenske družbe

Odgovori o strpnosti niso enotni, ravno nasprotno. Največkrat so respondenti vpisali število 3 (37 %), kar pomeni, da so srednje ponosni na strpnost znotraj slovenske družbe. Za tem sledi odgovor 1 (prav nič nisem ponosen) (30 %) in nato odgovor 2 (malo sem ponosen) (26 %). Zelo malo respondentov je zelo ponosnih na strpnost v slovenski družbi.

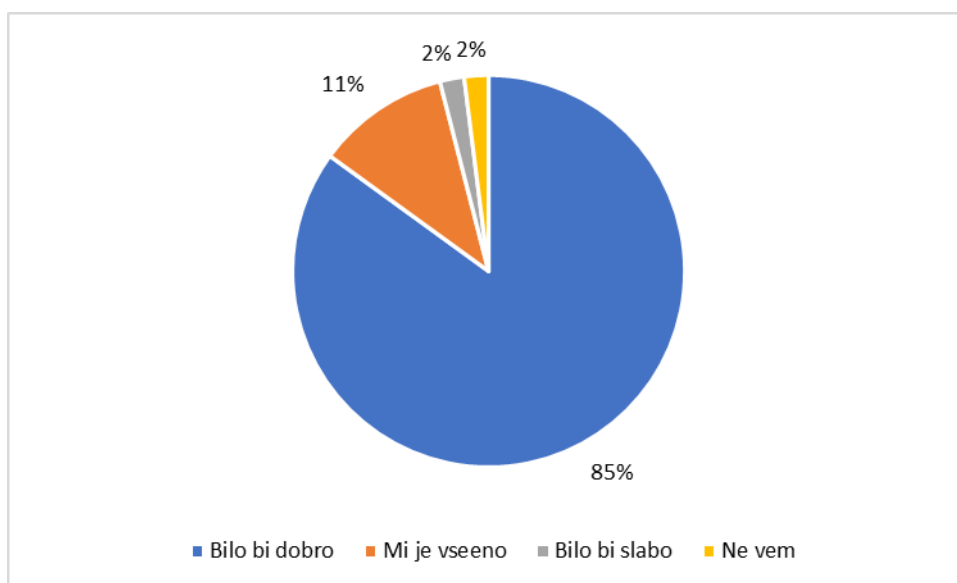
Graf 15: Ponos na strpnost znotraj slovenske družbe z vidika starostne skupine

Respondenti stari od 14 do 20 let so največkrat odgovorili z 3 (srednje ponosen), enako velja za respondente stare od 40 do 60 let. Odgovor 1 (prav nič nisem ponosen) je največkrat

zastopan pri anketirancih starih od 20 do 39 in nad 60 let. Zelo ponosni na strpnost slovenske družbe so zgolj trije respondenti.

Ugotoviva, da je potrebno povečanje strpnosti v slovenski družbi. To lahko dosežemo z enakovredno obravnavo, enakimi možnostmi za vse, s preprečevanjem marginalizacije ranljivih skupin, participacijo ranljivih skupin v družbi in v politiki. V poglavju Družbena odgovornost podajava nekatere predloge za to.

13. Ali si želite večji poudarek na solidarnosti in enakosti?

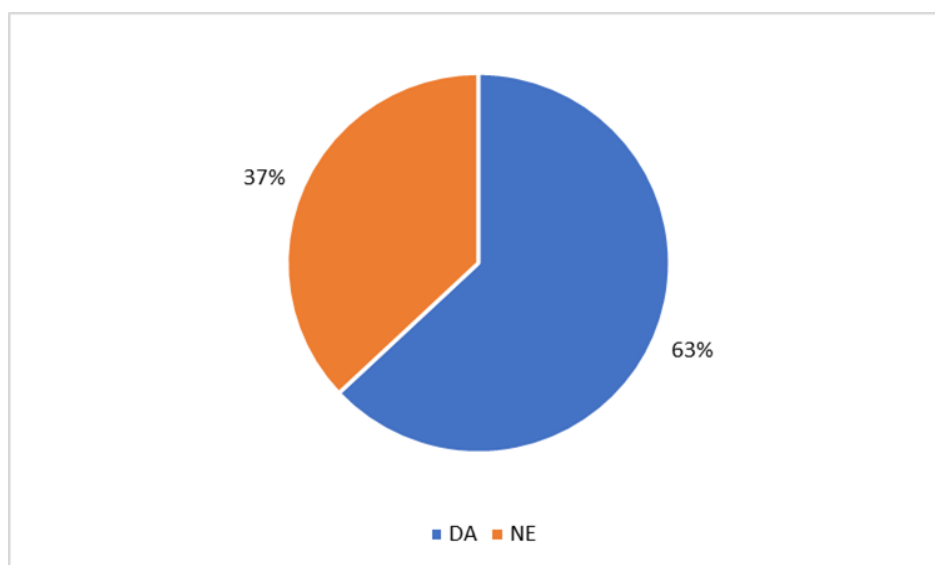

Graf 16: Želja po večjem poudarku na solidarnosti in enakosti

Največji delež respondentov (85 %) je mnenja, da bi bilo dobro večje poudarjanje solidarnosti in enakosti v družbi.

Na oblikovanje posameznikove vrednostne orientacije ima poleg primarnega socialnega okolja pomemben vpliv tudi šola, ki otroke ne le informira, ampak tudi vzgaja. Če želimo, da bomo ustvarili družbo prihodnosti z izostrenim čutom ne le zase in za svoje potrebe, marveč tudi za potrebe drugih, je izjemnega pomena, da se šole načrtno lotijo vzgoje za solidarnost. *»Velike priložnosti, da nekemu pomagamo, pridejo redko, majhne pa nas obdajajo vsak dan.»*
Sally Koch

14. Ali bi bili pripravljeni prispevati k povečanju strpnosti?

Graf 17: Pripravljenost za prispevanje k povečanju strpnosti

63 % anketiranih je pripravljenih prispevati k povečanju strpnosti.

15. Predlogi za povečanje strpnosti

Respondenti so navedli veliko predlogov o tem, kako bi povečali strpnost. Predlogi, ki se nanašajo na različna področja se nahajajo v spodnji tabeli.

Tabela 1: Predlogi za povečanje strpnosti

KATEGORIJA, PODROČJE	Frekvenca
VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE MLADIH	
Ozaveščanje mladih, da je potrebno participirati v politiki. Spodbujanje medijske pismenosti in kritične misli. Zmanjševanje nevednosti in s tem strahu pred drugačnostjo. Spodbujanje projektov kot so Erasmus+, študijske izmenjave, spoznavanje tujih dežel, navad, načinov življenja. Vzgoja za strpnost! Seznanjanje z zgodovinskimi dogodki v času pred drugo svetovno vojno (vzpon fašizma in nacizma). Na primer: obisk kakšnega koncentracijskega taborišča, seznanjanje z grozotami druge svetovne vojne. Govoriti o določenih temah (npr. Coming out - problem razkritja). Seznanjanje z verskim fundamentalizmom.	1

Ljudi je potrebno poučiti o drugačnosti ter jih na ta način naučiti tudi strpnosti do drugačnih. Vsebine bi morale biti večkrat objavljene na socialnih omrežjih, saj jih veliko uporabljamo. V kolikor bi se vsi ukvarjali bolj s seboj, kot z drugimi, bi bili veliko bolj uspešni na katerem koli področju	1
Tako, da bi začeli otroke ozaveščati že v vrtcu, da morajo bit prijazni do drugačnih ljudi.	1
Z izobraževanjem mladih o drugačnosti.	3
Edukacija mladih: spoznavni tabori, spoznavanje in komunikacija med osebami različnih narodnosti, opredelitve, spola, vere, rase ...	1
Da bi se z otroki o tem začeli pogovarjati preden odrastejo in jih v tej smeri vzgajali.	1
Z vzgojo otrok, da z drugačnostjo ni nič narobe, da smo si vsi različni, in da določene osebne okoliščine še niso razlog, da nekoga označimo za manjvrednega.	1
Začela bi v šoli, kjer bi dala več poudarka, saj je šolam (tudi če ne priznajo) vseeno in ne ukrepajo, ko vidijo da se dijaki skupno "spravljajo" na drugega.	1
Starši bi se morali z otroki več pogovarjati o tem.	1
Naučiti otroke sprejemanja drugačnosti.	1
Učenje drugačnosti že v vrtcu, ker se že tam začne intoleranca drugačnosti.	1
Želim širiti svoje pozitivno mnenje o drugačnosti in ga prenašati na mlajše generacije, ki si še ustvarjajo svoj pogled na svet.	1
VZGLED, OZAVEŠČANJE, INFORMIRANJE	
Z vzgledom.	6
Z vzgledom in pričevanjem za boljši svet.	1
S svojimi dejanji, da bi se drugi zgledovali po meni.	1
Z ozaveščanjem o tem.	12
Ozaveščanje ljudi o tem, kako je v družbi pomembna strpnost.	1
Predvsem ozaveščanje o drugačnosti, predstavitev življenjskih okoliščin in tako zmanjševanja strahu do neznanega.	1
Z ozaveščanjem prijateljev o drugačnosti in strpnosti.	1
Z ozaveščanjem ostalih o drugačnosti in da naj bodo strpni do drugačnih.	1
Ozaveščanje ljudi preko medijev, družine, znancev o tem.	1
Ozaveščanje mladih.	1
Ljudi bi ozaveščala, da moramo biti strpni do drugačnih od nas.	1
Ozaveščanje ljudi, predvsem starejših. Sem mnenja, da je nestrpnost precej razširjena v starejših generacijah.	1
Z informiranostjo ljudi o dejanskem stanju. Neznanje, nepoznavanje sta	1

pogosto vzrok obsojanja, strahu. Prav tako bi bilo potrebno podirati stereotipe.	
Informiranje ljudi o teh tematikah.	3
KOMUNIKACIJA	
Kadar pogovor nanese na tujce in se pojavi nestrpnost, poskušam zadevo razložiti. Mislim, da imamo vsi pravico do enakosti.	1
Prijatelje spodbudim k debatam o teh tematikah in razložim argumente za sprejemanje homoseksualcev, tujcev, pripadnikov druge vere.	1
Spodbujam spoštljiv način izražanja mnenja/nestrinjanja in poskušam prekiniti razne žalitve in negativna presojanja ljudi samo na podlagi rase/vere/usmerjenosti itd.	1
Tako, da bi se o teh stvareh malo več razlagalo in prikazovalo na bolj pozitivni način.	1
Ljudi s predsodki informirati o realnem stanju, o individualnosti oseb; manj posploševanja v medijih; večje obsojanje tistih, ki namerno ali celo ciljno promovirajo nestrpnost. Pomembno pa je, da to ni cenzura, temveč bolj pogovor.	1
Širiti misel, da smo se vsi ljudje rodili svobodni in vsi enaki, da ima vsak pravico živeti po svoje, ne glede na vero, narodnost, spolno usmerjenost itd.	1
Več govora in izpostavljanja takšnih tem, o katerih ljudje neradi govorijo.	1
S pogovorom o strpnosti.	2
Če nekoga opaziš, da obsoja, mu z lepimi besedami poveš, naj ne komentira, če nima kaj pametnega povedati.	1
Z več komunikacije o teh temah.	7
Ko naletim na sogovorca, ki je nestrpen do drugačnih, ga poskušam nevsiljivo prepričati, da razmisli, kako se počutijo ljudje, ki veljajo za drugačne. Vedno pravim, da ima vsak pravico živeti po svojih načelih, željah, če z njimi ne krši pravic drugih.	1
Potrebno je izobraževanje o teh temah.	1
S pogovorom in utemeljeno razlago, da je drugačnost nekaj normalnega in sprejemljivega.	1
Več razpravljanja in debat o tem, da nimamo pravice obsojati drugačnih.	1
OPOZORILO OB OPAŽENI NESTRPNOSTI	
Nestrpnega človeka bi opozorila, da to ni prav.	1
Če bi videl, da so do neke osebe nestrpni, bi jih vsekakor opozoril, da se naj obnašajo strpno, ker če je človek drugačen še ne pomeni da je z njim nekaj narobe.	1

MEDIJI	
S spodbujanjem kritičnosti do medijev.	2
S širjenjem strpnosti po medijih.	1
Omejiti medije.	1
Širiti pozitiven odnos do drugačnosti preko medijev.	1
Preko deljenja člankov in misli o teh temah preko medijev in socialnih omrežij.	1
Več prispevkov o teh temah po medijih.	1
Izobraževanje in ozaveščanje preko medijev.	1
PROJEKTI, DELAVNICE, PREDAVANJA	
Potrebno bi bilo povezovati ljudi v različne krožke in tam ustvarjati skupine. Na tak način bi se lahko različne narodnosti povezale med seboj in bi bilo po mojem mnenju tudi dobro za sprejemanje drugačnih narodnosti.	1
Sodelovanje na različnih dogodkih/predavanjih na to tematiko.	1
Izvedla bi delavnice po šolah, na katerih bi se pogovarjali o strpnosti in sprejemanju drugačnosti.	1
Z raznimi projekti, organiziranimi srečanji ljudi, ki so si narodnostno, versko itd. drugačni.	1
Pomoč pri izobraževanju ljudi, da ti ne bi imeli predsodkov; s predavanji in podobnim.	1
Ljudi okoli sebe ozaveščati o tem, predavanja in filmi na to temo.	1
Možnost organiziranja delavnic za širjenje znanja o drugačnosti in sprejemanju, a se bojim, da ne bi bile sprejete ali pa bi bilo težko dobiti podporo.	1
Z delavnicami o sprejemanju drugačnosti.	1
Več delavnic v šolah na to temo.	1
Z osebnim predavanjem, kot homoseksualna oseba.	1
SAMOINCIATIVNA STRPNOST IN SPREJEMANJE	
S tem, da smo sami strpni, o strpnosti ozaveščamo druge in učimo mlajše.	1
Sam že prispevam. V to kaj delajo drugi se ne vtikam, dokler s tem ne moti/ogroža mene.	1
Sama bi se trudila biti bolj strpna.	2
S tem, da sem sama strpna.	1
Vsak posameznik lahko na področju solidarnosti prinese toliko kolikor je solidaren sam. Delam na osebni rasti in sprejemanju sebe (ker tako lahko sprejemaš tudi druge).	1

Ne smemo vnaprej obsojati drugačnih ljudi, poznati moramo njihove okoliščine.	1
Tako da ne obsojamo ljudi po izgledu.	2
Tako, da ne obsojam drugačnosti.	1
S sprejemanjem drugačnih.	2
S prijaznostjo do sočloveka.	1
S sprejemanjem ljudi takšnih kot so.	1
Z medsebojnim spoštovanjem in sprejemanjem.	1
NAGOVARJANJE IN POZIVANJE LJUDI	
Ljudi bi pozvala naj sprejmejo vsakogar.	1
Z nagovarjanjem ljudi, poskušala bi drugim razložiti, kako je najbolje sprejemati druge in biti strpen do vsakogar!	1
Tako, da bi nagovarjal ljudi, da so bolj strpni.	1
RAZNO	
Mislím, da tudi ljudi, ki so nestrpni, ne smemo obsojati. Nestrpnost verjetno pride iz strahu in predvsem neznanja, pomanjkanja izkušenj. Mogoče bi bila rešitev predstavljati »drugačnost« na nek neobremenjen, nevsiljiv način.	1
Pri zaposlovanju in šolanju ne bi smel biti pogoj za prijavo ali oteževalna okoliščina kateri od dejavnikov: spol, invalidnost, drugačna spolna usmerjenost, druga veroizpoved ali narodna pripadnost. Izjema bi bili poklici, ki bi od posameznika zahtevali točno določene fizične, psihološke in druge sposobnosti.	1
Javno bi obsojal tiste, ki obsojajo drugačne. Tako bi ti, ki obsojajo, videli, kako je to, ko te nekdo obsoja in morda bi nehali. Verjamem v rek, da ne stori drugim nečesa, česar nočeš, da bi drugi storili tebi.	1
Ljudje se ne bi smeli ozirati na podane stereotipe o neki skupini ljudi in jih ne kritizirati zaradi narodnosti, veroizpovedi, spolne usmerjenosti ...	1
Prostovoljno delo z invalidi in pomoč begunskim družinam.	1
Trenutno nimam idej.	1
Ne vem.	11

To, da so se respondenti pri predlogih za povečanje strpnosti vključili vzgojo, pomeni, da se zavedajo pomena in vpliva vzgoje, staršev in s tem tudi primarne socializacije na nastanek predsodkov, saj takrat nastanejo prve kategorizacije, ki so podlaga za nastanek in obstoj predsodkov.

Respondenti so mnenja, da ima veliko vlogo pri povečanju strpnosti tudi šola. Šola je eden izmed pomembnejših dejavnikov sekundarne socializacije pri nastanku predsodkov, saj imajo učitelji in vrstniki velik vpliv na posameznikovo oblikovanje mnenj in stališč, predvsem s skritim učnim načrtom.

Ozaveščanje in informiranje ljudi o teh tematikah, torej o stereotipih, predsodkih, drugačnosti, enakosti itd. bi pripomoglo v večji strpnosti, saj je nevednost vzrok za obsojanje.

Anketiranci so izrazili svoje stališče tudi do medijskih reprezentacij različnih družbenih skupin. Zavedajo se, da so izvor predsodkov lahko tudi mediji, saj veliko prispevajo k javni podobi določene skupine. Potrebno se je soočiti z medijsko kulturo in se posvetiti medijski vzgoji – ta naj omogoči medijsko pismenost: naučiti se moramo prepoznati, kaj nam mediji sporočajo ter kako ustvarjajo svoje podobe.

Nekateri respondenti se zavedajo, da k povečanju strpnosti lahko prispevajo sami, torej da so sami bolj strpni in da sprejemajo drugačne.

Če povzameva: povečanje strpnosti bi lahko dosegli z:

- vzgojo in izobraževanjem mladih
- vzgledom, ozaveščanjem, informiranjem
- komunikacijo
- opozorilom ob opaženi nestrpnosti
- mediji
- projekti, delavnicami, predavanji
- samoiniciativno strpnostjo in sprejemanjem
- nagovarjanjem in pozivanjem ljudi.

REZULTATI IN ANALIZA INTERVJUJEV

INTERVJU z dr. LUCIJO MULEJ, sociologinjo in antropologinjo, znano publicistko in kolumnistko.

9. 2. 2021, Zoom aplikacija

Vprašanja in odgovori:

- 1. Ukvarjate se tudi z raziskovanjem naših občutkov, čustev, mnenj, stališč, zato me najprej zanima vaše mnenje o pomenu primarne socializacije. V raziskovalni nalogi proučujeteva izvor predsodkov in meniva, da ti izvirajo iz prvih let življenja, saj nam družina posreduje prve vrednote, ki so lahko tudi podlaga za nastanek in obstoj predsodkov. Kako po vašem mnenju družina vpliva na ponotranjenje predsodkov?**

Zagotovo je družina primarni gradnik kognitivnih, emotivnih in socialnih map, a kljub vsemu danes vemo, da se učimo celo življenje. Torej nas primarna socializacija opremi s simboliko, ki jo lahko kasneje v življenju z drugačnimi ljudmi in okoliščinami dopolnimo ali spremenimo.

- 2. Mislite, da lahko tudi krizne situacije v življenju odraslega posameznika spodbudijo predsodke?**

Predsodek pomeni omejeno poznavanje nečesa, nekega fenomena ali simbola. Lahko je tudi posledica nekakršne trenutne ujetosti. Krize nas lahko gradijo in izgradijo v boljše ljudi. Lastno trpljenje nas pogosto odpre v drugačnem dojemanju. Zato krize niso nujno slabe in težko bi potrdili, da spodbujajo predsodke, saj zavisi, v kakšnem kontekstu kriza nastane. Lahko pa tudi generirajo travme in posledično deviantno vedenje.

- 3. Menim, da je predsodek nek iracionalni odziv do katerega pride zaradi človekove nevednosti. Menite, da je nevednost glavni problem iracionalnega razmišljanja?**

Seveda je nekaj formalna nevednost, nekaj pa skrivnost, ki je ugnuzdana v nezavedno. Vsi smo polni neznanja, tako formalnega kot neformalnega. Na primer, če smo odlični humanisti, še ne pomeni, da smo dobri arhitekti ali inženirji mostov. Lahko smo pametni, a ne srčni ... Torej, vsi pa imamo univerzalno vednost, ki je pogosto

interpretirana z medijem etike in morale. In učena prek emocij, človeške topline in empatije.

4. Katere osebne okoliščine so tiste, zaradi katerih so ljudje največkrat diskriminirani?

Verjetno hierarhija in socialna (ne)pismenost, torej znanje, kako družbe delujejo in kako se kot državljani v nekem kontekstu »moramo« vesti (norme, pravila, vrednote). Če smo razgledani in polni razumevanja za človeška vprašanja, ljudi ne presojava po zunanji etiketi. Zato je »šola življenja« neizmerno dragocena.

5. Ali diskriminacija omejuje posameznika pri razvijanju njegovih sposobnosti?

Ne nujno, saj lahko je vir notranje moči za spremembo (Martin Luther King).

6. Se vam zdi, da je v Sloveniji veliko posredne diskriminacije, ko na videz nepristranski ukrepi postavljajo posameznika v neugoden položaj na podlagi rasne ali etnične pripadnosti, veroizpovedi, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti?

Ne. Slovenija si zasluži vero in novo paradigmo vere v nas. Vas v mene, mene v vas. Nova paradigma pa transcendirata stare šole predsodkov in klasičnih teorij diskriminacije. Če želimo spremembo, postanimo ta sprememba in bodimo zgled.

7. Kako je mogoče, da v sodobni demokratični družbi, kjer obstaja pravna država, zakoni, red in razum, še vedno vztrajajo iracionalni ostanki starih rasnih, nacionalnih in verskih nasprotij?

Iracionalno vedno je, ne da se ga kultivirati z razumom ali »vidnimi orodji« sodobne družbe. Pač pa ga zaobjamemo s čutnostjo, senzualnostjo in drugačnimi simbolnimi kodami. Zato imajo umetnost, poezija in kultura tako velik vpliv na nezavedno in transformacij nižjih ali višjih strasti. Umetnost sublimira božje v nas, je pot k popolnosti celovite biti naše vrste.

8. Kako pojasniti pripravljenost velikih ljudskih množic, da tolerirajo množično iztrebljanje svojih sodržavljanov?

O tem so že vse povedali Le Bon, Fromm in psihoanalitiki s teorijo želje in teorijami narcisoidnosti.

9. Kako se boriti proti uničevalni napadalnosti?

Tako, da kultiviramo mir in z njim vplivamo.

10. Mislite, da je potrebno razlikovati med pojmom nacionalizem in patriotizem?

Gre za etimološko in etiološko terminološke nejasnosti, zmedo klasičnega pluralizma. Potrebujemo novo paradigmo izobraževanja.

11. Ali menite, da imajo mediji velik vpliv na naše dožemanje drugačnih? Lahko medijske sodbe ustvarjajo predsodke o določenih posameznikih ali skupinah?

Odvisno od medija; vse, kar zapišemo in postane viralno, vpliva. A kaj privzamemo zase, to pa je vprašanje drugega reda. Kdo je naš vzor? Kakšen je naš ustroj? Kdo nas vodi, kdo nam določa parametre realnega?

12. Menite, da lahko s pozitivno diskriminacijo odpravimo nekatere posledice pretekle strukturne diskriminacije in uveljavitev sorazmerne zastopanosti pripadnikov depriviligiranih skupin (npr. ženske kvote v politiki).

Vsak začetek šteje, a to je le začetek.

13. Menite, da si Slovenci želimo večje solidarnosti in enakosti?

Da, zagotovo si želimo.

14. Kaj lahko vsi skupaj storimo, da zmanjšamo oz. izničimo prisotnost diskriminacije, ki se kopiči preko izražanja različnih oblik nestrpnosti?

Kultiviramo svojo jezo in negativne notranje viharje preko številnih tehnik avtogenega treninga in konstruktivne discipline.

INTERVJU Z DARKOM ĐURIĆEM, invalidom

29. 1. 2021, Zoom aplikacija

Vprašanja in odgovori:

1. Ste paraplavalec, ki je lani končal plavalno kariero in velika inspiracija drugim. Ste se zaradi svoje invalidnosti oz. drugačnosti počutili kdaj zapostavljeno ali bili izključeni? Je invalidnost pogosto osebna okoliščina, ki je razlog za diskriminacijo?

Prav izključenega se nikoli nisem počutil, seveda pa veliko stvari nisem mogel početi, zato sem bil na stranskem tiru v kakšni igri. Okolica se je morala prilagoditi. Seveda je velikokrat za diskriminacijo razlog osebna okoliščina. Obravnavajo nas kot »revčke« ali pa kot »največje heroje na svetu«. Ni pa tistega povprečja, da smo zgolj običajni ljudje.

2. Menite, da predsodki o invalidih izvirajo iz družine iz primarne socializacije? Kakšno vlogo odigrajo starši in njihova vzgoja?

Starši igrajo zelo pomembno vlogo. Otroku je potrebno ozavestiti, da so med nami tudi drugačni posamezniki in da je prav, če se zanimajo za njih. Dobro je, da se govori o drugačnosti in invalidnosti.

3. Ali ste se kdaj počutili, da ne spadate med druge?

Ja, seveda sem se kdaj tako počutil, imel sem občutek, da druge oviram zaradi svoje invalidnosti. Zgodilo se je, da bi si drugi želeli kakšno aktivnost več, vendar je zaradi moje invalidnosti niso počeli.

4. Je razlog za predsodke nevednost ljudi?

Na vseh področjih je razlog za predsodke nevednost. Že iz zgodovine vemo, da česar ne poznamo, tega se bojimo in to ustvarja predsodke.

5. Stokovnjaki menijo, da diskriminacija omejuje svobodo ljudi. Vas je neenaka obravnava omejevala pri razvijanju vaših sposobnosti, pri samouresničevanju?

Zagotovo bi me omejevala, če bi moji krušni starši to dopustili. Center za socialno delo me je poskušal usmeriti v Zavod za usposabljanje invalidne mladine. Starša sta želela, da obiskujem redno osnovno šolo. Učiteljcem sta povedala, da nimam kakšnih posebnih potreb, da sem enako inteligenten kot ostali otroci, le da sem gibalno oviran.

6. Koliko si lahko sam pomaga vsak posameznik, ki doživi diskriminacijo? Kako je najbolje odreagirati?

Ljudje smo različni. Nekoga te stvari na osebni ravni zelo prizadenejo in čustveno odreagira. Velikokrat se v nas nabira jeza in lahko odreagiramo na agresiven način. Menim, da se proti diskriminaciji najboljšje borimo z zgledom, da smo samostojni, da naredimo čim več stvari. Pri tem ne izkoriščamo sistema, temveč izkoristimo pozitivne stvari, ki nam jih nudi, da lahko uresničimo svoje cilje.

7. Menite, da če sebe sprejmeš takšnega kakršen si, je lažje iti čez krizo, utesnjenost in kritična mnenja drugih?

Gibalno ovirani ljudje imajo težave s samopodobo. Če uspeš sebe sprejeti takšnega kakršen si, ti je lažje, lažje preslišiš kakšen komentar, šepet ali kritiko.

8. Ali mislite, da vas ljudje zaradi medalj, ki ste jih osvojili v plavanju in medijske prepoznavnosti drugače gledajo? Vas to obremenjuje?

Šport predstavlja za osebe z invalidnostjo tisto področje dokazovanja, kjer smo najbolj prikrajšani, torej v gibalnem smislu. Če dosežeš dobre športne rezultate, pomeni, da si premagal tisto oviro, zaradi katere si prikrajšan. To je zame predstavljalo velik pritisk. Ko sem bil še aktiven na tekmovanjih, je okolica od mene vedno pričakovala nadpovprečne rezultate. Tudi zdaj, ko se lotevam novih projektov, okolica pričakuje, da so to neki ekstremni podvigi. Ampak sam gledam na to tako, da ljudje verjamejo vame in v moje sposobnosti.

9. Se vam zdi, da mediji prikažejo celotno sliko oz. realno podobo posameznika ali preko njih dobimo le delne informacije?

Niti približno. Mediji prikazujejo tisto, kar jim ustreza, kar se, po domače povedano, dobro prodaja. Tudi ljudje smo tisti, ki smo del njihovih predstavitev, jim dajemo povod, kako naj nas prikazujejo. Mene so prikazovali v pozitivni luči, čeravno nimam le pozitivnih lastnosti. To je bil del javne podobe.

10. Kaj menite o sovražnem govoru v naši družbi? Ste ga kdaj doživeli?

Sem. V tretjem razredu me je učitelj obsodil neke goljufije, ki je nisem zagrešil. Označil me je, da se mi vidi, da sem »čefur«, da se že kažejo moje balkanske korenine. Doživel sem tudi kakšne zbadljivke sošolcev, a niso bile na takšni ravni kot učiteljeve.

11. Ali menite, da s svojimi govori in intervjuji pripomorete k sprejemanju invalidov in ali je to vaš cilj?

Menim, da se danes drugačnost bolj sprejema tudi zaradi dostopa do informacij. Mladi lažje in bolje sprejemajo drugačnost kot starejši. Tisti, ki smo javno izpostavljeni, prispevamo k sprejemanju drugačnosti.

12. Ali menite, da so ljudje v Sloveniji dovolj ozaveščeni o invalidih in invalidnosti?

Mislim, da ne. Še vedno obstaja ogromno predsodkov. Večkrat sem že doživel, da so mi ljudje nekako vsiljevali svojo pomoč, ko je šlo na primer samo za zapiranje in odpiranje vrat. Če rečem, da ne potrebujem pomoči, to pomeni, da je ne potrebujem, da zmorem sam. Menim, da je prav, da invalidi javno izpostavimo svoje zgodbe, svoje izkušnje, da smo nek zgled. S tem ozaveščamo ljudi.

13. Se vam zdi, da je veliko nestrpnosti v slovenski družbi?

Precej, ampak mislim, da nič več kot v drugih državah. Če se ljudje počutijo ogrožene, posebej če je ogrožena njihova socialna varnost, se velikokrat odzovejo z nestrpnostjo.

INTERVJU Z ANO ROGEL, invalidko

7. 2. 2021, Zoom aplikacija

Vprašanja in odgovori:

- 1. Ste javna govorka, blogerka in umetnica. Ste se zaradi svoje invalidnosti oz. drugačnosti počutili kdaj zapostavljeno ali bili izključeni? Je invalidnost pogosto osebna okoliščina, ki je razlog za diskriminacijo?**

Ja. Že samo dostopanje do raznih infrastruktur, zmeraj se moram pozanimati ali je dostopno ali ni. Tudi odnos ljudi. Mladi bolj sprejemajo invalidnost. Starejši pa velikokrat sklepajo, da sem mentalno zaostala, ker sem na vozičku. Torej, izključeno se počutim, ker ni dostopnih stvari za invalidski voziček in ker me ljudje kot invalida ne jemljejo resno.

- 2. Menite, da predsodki o invalidih izvirajo iz družine iz primarne socializacije? Kakšno vlogo odigrajo starši in njihova vzgoja?**

Mislím, da se vse že začne doma, nadaljuje pa se v šoli. Sama predavam po osnovnih šolah o sprejemanju in zbadanju. Pomembno je, da se starši z otrokom pogovorijo o teh stvareh. Na teh predavanjih zelo poudarjam - koliko smo si drugačni, toliko smo si tudi podobni.

- 3. Ali ste se kdaj počutili, da ne spadate med druge?**

V osnovni šoli sem se počutila izgubljeno zaradi zbadljivk in se nisem znala vklopiti v družbo vrstnikov. Nato sem obiskovala srednjo šolo, ki je bila fizično prilagojena za invalidne osebe. Ampak tudi tam se nisem ujela, ker je bilo nasprotje tega kar sem poznala. Pomembno je, da živimo v družbi polni drugačnosti in raznolikosti.

- 4. Je razlog za predsodke nevednost ljudi?**

Ja, zagotovo. Nekako razumem starejše ljudi. Mama mi je govorila, da je ona pri petnajstih letih prvič videla osebo na invalidskem vozičku, ker se je včasih take ljudi dajalo v zavode. Ljudje ne vedo, kako pristopiti.

- 5. Strokovnjaki menijo, da diskriminacija omejuje svobodo ljudi. Vas je neenaka obravnava omejevala pri razvijanju vaših sposobnosti, pri samouresničevanju?**

Obiskovala sem normalno osnovno šolo, imela sem spremljevalko. Moji starši so se vedno zelo potrudili, da sem bila del skupine vrstnikov. Resda nisem mogla delati toliko stvari kot drugi, ampak bila sem zraven in na podoben način doživljala stvari.

Rada rišem, slikam in govorim. V tem sem se našla. To so stvari, ki jih lahko počnem. Vsekakor pa lahko pride do omejevanja pri samouresničevanju.

6. Koliko si lahko sam pomaga vsak posameznik, ki doživi diskriminacijo? Kako je najbolje odreagirati?

Imam brata in sestro. Ko sem bila otrok, sta me starša vzgajala v duhu, da sem enaka njima. Nikoli nisem imela posebnih privilegijev. Nista me ujčkala. Šele, ko sem prišla v osnovno šolo, sem dojela, da sem drugačna in se nisem znala s tem soočiti. Starša sta me postavila na realna tla zelo zgodaj in danes vidim, da je bilo to ključnega pomena, da sem danes takšna oseba kot sem.

7. Menite, da če sebe sprejmeš takšnega kakršen si, je lažje iti čez krizo, utesnjenost in kritična mnenja drugih?

To, da si sam v sebi pomirjen in sam pri sebi veš, da delaš prav oziroma, da delaš na tak način, ki tebi odgovarja s tem, da ne škoduješ drugim. Od invalidov je pričakovano, da bi naj dosegli manj, zato sem se velikokrat želela še bolj dokazati.

8. Se vam zdi, da mediji prikažejo celotno sliko oz. realno podobo posameznika ali preko njih dobimo le delne informacije?

Jaz imam z mediji slabe izkušnje. Mediji radi prikažejo zelo napihnjene, nerealne zgodbe, iščejo čim bolj šokantne zgodbe in pokažejo le delno sliko. Ne želim, da se moja bolezen kaže v smislu pomilovanja.

9. Kaj menite o sovražnem govoru v naši družbi? Ste ga kdaj doživeli?

Doživela sem zbadljivke in žaljivke v osnovni šoli. Kot odrasla oseba sovražnega govora še nisem doživela.

10. Ali menite, da s svojimi govori in intervjuji pripomorete k sprejemanju invalidov in ali je to vaš cilj?

Invalidi smo običajni ljudje, vsak ima svoje hobije, svoje interese in cilje. Imamo toliko drugih sposobnosti, da smo lahko enakovredni del družbe in tudi mi lahko pripomoremo k napredku v družbi.

11. Ali menite, da so ljudje v Sloveniji dovolj ozaveščeni o invalidih in invalidnosti?

Mislim, da ne. Opažam, da so nove gradnje velikokrat neprilagojene. Pozablja se, da obstajamo ljudje, ki smo na vozičku. Kazanja s prstom ne opazim več. Ko sem bila mlajša, me je to zelo motilo. V učni sistem bi lahko vpeljali raznolikost, da otroci ob srečanju z invalidom ne bi bili začudeni.

12. Se vam zdi, da je veliko nestrpnosti v slovenski družbi?

Menim, da je nestrpnosti preveč, sploh v času epidemije. Tudi v politiki. Ampak situacija se bo izboljšala, saj smo mladi bolj odprti za razne oblike drugačnosti.

INTERVJU S SAMOM AČKOM, pripadnikom verske skupnosti Jehovih prič

27. 1. 2021, osebno

Vprašanja in odgovori:

- 1. Ste pripadnik verske sekte, ki se nekoliko razlikuje od večinske religije. Ste se zaradi drugačnega izražanja religioznosti kdaj počutili zapostavljenega ali bili izključeni? Je verska pripadnost pogosto osebna okoliščina, ki je razlog za diskriminacijo?**

Sem pripadnik verske skupnosti Jehovovih prič. Izključenost je bila prisotna že pri iskanju zaposlitve, prošnji za kredit, ter v družbi nasploh. Verska pripadnost in njena prosta izbira je Ustavna pravica in temelj številnih deklaracij in prav zaradi omenjenega ne bi smela biti obravnavana diskriminatorno.

- 2. Menite, da predsodki o drugih religijah izvirajo iz družine iz primarne socializacije? Kakšno vlogo odigrajo starši in njihova vzgoja?**

Odvisno od vzgoje, državne politike (S. in J Koreja, Ruska federacija, Nigerija, Kongo...). Ti sistemi ne dovoljujejo manjšinskih religij.

- 3. Ali ste se kdaj počutili, da ne spadate med druge? Ste doživeli diskriminacijo oz. neenako obravnavo?**

Velikokrat. Tudi neenako obravnavo sem doživel zaradi svoje drugačnosti.

- 4. Je razlog za predsodke nevednost ljudi in nepoznavanje drugih religij?**

Oboje. Jehovove priče smo edini, ki obiskujemo ljudi na njihovih domovih in jih seznanjamo z "besedo dobre novice". Zato dobro vemo, da ljudje zelo malo vedo o verstvih in religijah. 90% jih niti svoje lastne pripadnosti ne zna pojasniti.

- 5. Strokovnjaki menijo, da diskriminacija omejuje svobodo ljudi. Vas je neenaka obravnava kdaj omejevala pri razvijanju sposobnosti, pri samouresničevanju?**

Imajo prav. V demokratičnih državah je to sicer manj opazno. Moji soverniki (prisotni smo v 236 državah), marsikje zelo trpijo. Neenaka obravnava me pri razvijanju

osebnih sposobnosti ni veliko ovirala, saj sem vedno znal braniti in zagovarjati svoje sposobnosti in ideje.

6. Koliko si lahko sam pomaga vsak posameznik, ki doživi diskriminacijo? Kako je najbolje odreagirati?

Izogibal sem se tveganim situacijam, nikoli nisem bil predrzen ali ošaben. Prevladovati mora skromnost, ponižnost in pogum. Tudi s spoštljivim pogovorom in se je veliko situacij lepo rešilo.

7. Pravica do verske svobode in lastnega prepričanja je ena izmed temeljnih človekovih pravic, ali menite, da večina misli tako?

Ne. Če bi vsi ljudje po svetu razmišljali v luči te pravice, ne bi bilo vojn in tudi ne verskih vojn.

8. Se vam zdi, da mediji ustrezno prikažejo sliko drugačnega izražanja religioznosti ali preko njih dobimo le delne informacije?

To je v veliki meri odvisno od političnega sistema (demokracija, avtokracija, totalitarizem). Informacije v grobem prezentira ta, ki ima oblast in moč. Zato so te izkrivljene in prirejene. Zlorabe so zamolčane, drugače misleči pa prikazani kot nevarni ali celo sovražni.

9. Kaj menite o sovražnem govoru v naši družbi? Ste ga kdaj doživeli?

Velikokrat. Toda intenzivnost je danes tudi v Sloveniji katastrofalna. Veliko je obsojanja in zaničevanja. To velja za politiko, religijo, kulturo, šport in svet zabave.

INTERVJU S KATJO BOGATAJ, istospolno usmerjeno

31. 1. 2021, Zoom aplikacija

Vprašanja in odgovori:

1. Kot lahko vidimo na Instagramu svoje spolne usmerjenosti ne skrivate. Kako pa je bilo preden ste se razkrili, vas je bilo strah, kako bo okolica reagirala?

Ni me bilo strah tega, kako bo okolica reagirala, temveč kako bom jaz to sprejela pri sebi. Bolj sem imela težave s tem, da sem jaz to prepoznala in posvojila ta občutek.

Najbolj sem se spraševala, kako bodo na to reagirali starši in celotna družina, za ostalo okolico pa me ni tako skrbelo.

2. Kaj pa potem, ko ste se razkrili? Vas je okolica sprejela?

Družina je potrebovala nekaj časa, vseeno me je dobro sprejela. Prijatelji so me zelo dobro sprejeli, niti enega prijatelja nisem izgubila zaradi tega. Nimam veliko slabih izkušenj. Zavedam se, da ima vsak svoje mnenje, zato ne odpiram prostora, kjer bi ljudje lahko podali negativno mnenje.

3. Ali ste se kdaj zaradi svoje spolne usmerjenosti počutili diskriminirano in ali se vam je zdelo, da nimate enakih možnosti kot drugi? Vas je to omejevalo na primer v šoli, pri zaposlitvi?

Niti ne. Edina stvar, zaradi katere se počutim diskriminirano, je to da, zakonsko homoseksualci nismo enakopravni raznospolnim parom. Kar se pa tiče šole in službe, sem glede tega imela srečo, saj se nisem počutila diskriminirano.

4. Ste se morda kdaj srečali s sovražnim govorom na račun homoseksualcev? Glede na to, da imate veliko sledilcev, dobite kdaj kakšna sovražna sporočila, zato ker ste homoseksualni?

Ja, sem se srečala s tem. Velikokrat. Opazila sem, da se velikokrat to ne zgodi z namenom, da bi me nekdo želel užaliti. Bolj se to zgodi zaradi nevednosti in neizobraženosti, z vprašanji kot so: »Ali si ti fant ali punca? A si ti lezba? Zakaj si lezba? Zakaj izgledaš kot fant?«. Če je nekdo res hudo žaljiv, da mi reče nekaj preveč osebnega, se umaknem. V primeru, ko prepoznam, da gre za nevednost ljudi, poskusim ljudi podučiti.

5. Menite, da je v slovenskem prostoru še vedno preveč homofobije in nesprejemanja homoseksualcev?

Ne razumem, zakaj je homoseksualnost razlog, zaradi katerega bi bil nekdo osovražen. Lahko sovražimo nekoga, ki je delal slabo, ki je ubijal in tako naprej. Zame je vsak, ki je žaljiv in škodljiv na tem področju, en preveč.

6. Ali menite, da so mladi do homoseksualcev bolj strpni kot starejši?

Ja, zagotovo. Manj je ljudi, ki so sovražni in nestrpni, vendar narašča število ljudi, ki so ekstremno sovražni, ki žalijo, oblikujejo razna združenja ipd.

7. Mislite, da s tem kot influencerka, ki ne skriva svoje spolne usmerjenosti, pripomorete k večji strpnosti do homoseksualcev?

Absolutno. Večkrat se mi sicer Instagram zdi slaba stvar, večkrat si rečem, da ga bom zbrisala, ker socialna omrežja imajo pozitivne in negativne plati. Razlog, da ostajam v tem je, da mi veliko mladih piše. Dobim tudi veliko sporočil od staršev, ki imajo istospolno usmerjene otroke. Pomembno se mi zdi, da ljudje vidijo, da smo lahko srečni, da lahko najdemo partnerja, in da nismo obsojeni na neko žalostno in samsko življenje, zato ker smo pripadniki te skupnosti.

8. Kakšen se vam zdi vpliv medijev na dojetje homoseksualnosti?

Mediji so lahko problem, lahko pa so tudi rešitev. Javni mediji poskušajo ostajati nevtralni pri predstavljanju te tematike. Na splošno se premalo predstavlja to tematiko. To je problem, ker se o tem ne govori toliko, kot bi se moralo. Nekateri zasebni mediji v Sloveniji pa širijo ogromno lažnih informacij.

9. Kaj menite, iz česa izvira negativni odnos do homoseksualcev? Imajo tukaj pomembno vlogo tudi predsodki in stereotipi?

Da, zagotovo. Pomembno vlogo ima družina in vzgoja. Ključni dejavnik je tudi izobraženost ljudi, še večjo vlogo pa ima tukaj strah. Ljudi je strah tistega, česar ne poznajo, zato je lažje biti v meji »normalnega«. Vsekakor pa odigrajo pomembno vlogo predsodki in stereotipi, ki nastanejo iz nezaveščenosti, neizobraženosti in strahu. Ljudje nimajo dovolj znanja o tej temi, da bi lahko podali neko racionalno mnenje.

INTERVJU S SARO IVIĆ, dijakinjo tujko

2. 2. 2021, Zoom aplikacija

Vprašanja in odgovori:

1. Kaj ti je bilo najtežje, po tem ko si se preselila v Slovenijo?

Že od majhnega sem si želela živeti drugje, ampak ko sem prišla v Slovenijo nisem znala jezika. Govorila sem pol srbsščino pol angleščino, da sem se razumela s sošolci. Sčasoma sem se naučila slovenskega jezika, a težave sem imela s pridobivanjem ocen.

2. Ali meniš, da zaradi tega ker si drugačne narodnosti in vere, nimaš enakih možnosti kot drugi? Na primer v šoli ali kje drugje.

Ne, ne menim tako in nikoli nisem imela takšne izkušnje.

3. Si se kdaj počutila zapostavljeno?

Ob prihodu v Slovenijo sem se počutila zapostavljeno, težje sem se vključila v družbo vrstnikov. Ampak kmalu so me sprejeli.

4. Ali si kdaj zaradi svoje narodnosti in vere imela kakšno slabo izkušnjo? Na primer zasmehovanje, zbadanje, izključevanje?

Ne, nikoli.

5. Ti je kdaj bilo kaj prepovedano ali si bila v neugodnem položaju, zaradi tega ker si drugačne narodnosti in veroizpovedi?

Ne, tega nikoli nisem izkusila.

6. Si bila kdaj deležna ksenofobije? Si morda kdaj zasledila kakšen sovražni govor na račun tujcev?

Nisem.

7. Kakšen je tvoj odnos z vrstniki? So te sprejeli?

Z vsemi se v redu razumem in mislim, da so me sprejeli.

8. So tvoji družinski člani imeli težave pri zaposlovanju, ker so priseljenci?

Oče ni imel teh težav, ker se je zaposlil v avstrijskem podjetju in se naučil nemškega jezika. Mama pa ne zna govoriti slovensko in se ne more zaposliti.

9. Si kdaj zasledila, da so mediji negativno ali selektivno poročali o tujcih v Sloveniji?

Odvisno od tega, katere medije uporabljaš. Posamezniki imajo tudi takšne izkušnje.

10. Meniš, da ljudje znajo razbrati med škodljivimi medijskimi vsebinami o tujcih ali priseljencih v Sloveniji?

Mislim, da jih je večina ozaveščenih in da znajo razbrati.

11. Se ti zdi, da si Slovenci želimo biti bolj strpni do tujcev ali smo brezbrizni do tega vprašanja?

Odvisno je od posameznika. Nekateri ljudje so brezbrizni do tega vprašanja, drugi pa nekateri pa želijo prispevati k povečanju strpnosti.

ANALIZA INTERVJUJEV

Predsodki in negativni odzivi na določene osebne okoliščine posameznika (invalidnost, vera, spolna usmerjenost, narodnost) so posledica nevednosti, neznanja in strahu, ki izvira iz nevednosti.

Primarna socializacija predstavlja podlago oblikovanja mnenj in predsodkov, vendar jo lahko pozneje spremenimo.

Diskriminacija posameznika največkrat omejuje pri samouresničevanju, ni pa nujno, saj je lahko vir notranje moči za spremembo.

Invalidnost je tista okoliščina, na katero ljudje pogosto neprimerno reagirajo. Prav tako so pripadniki druge vere lahko obravnavani manj ugodno. Več sprejemanja in strpnosti so deležni istospolno usmerjeni in narodne manjšine, a še vedno ne dovolj. Zaradi invalidnosti so posamezniki usmerjeni v šolanje s posebnimi potrebami – to je situacija, v kateri bi se intervjuvanca počutila diskriminirano. Homoseksualci se počutijo diskriminirano zaradi vsiljevanja norm heteronormativnosti, predvsem na področju družinske zakonodaje.

Sovražni govor je eno najmočnejših sredstev diskriminacije. Žrtve se lahko pred njim najlažje zaščitijo z dobro samopodobo. Mediji so tisti, ki prej omenjene osebne okoliščine reprezentirajo – lahko pozitivno ali negativno. Dejstvo pa je, da močno vplivajo na oblikovanje negativnih mnenj in stališč.

4 ZAKLJUČEK

Na začetku raziskovanja sva si postavili nekaj hipotez, ki sva jih z različnimi metodami dela skozi raziskovalno nalogo poskusili potrditi ali ovreči.

1. hipoteza:

»V dobi otroštva nastanejo tiste prve primarne kategorizacije in z njimi povezana vrednotenja, ki so podlaga za nastanek in obstoj predsodkov, zlasti za njihovo trajnost in nezavedno delovanje. (Ule, 2004, 175)«

Hipotezo sva potrdili. V anketi je 65 odstotkov respondentov mnenja, da delno drži trditev »Predsodki se razvijejo v prvih letih življenja: »Kar se Janezek nauči doma, to Janezek zna.« Pri predlogih za povečanje strpnosti pa so se nanašali tudi na pomembnost vzgoje otrok in pogovora, da z drugačnostjo ni nič narobe. Na podlagi intervjujev zopet ugotoviva, da imajo starši in s tem vzgoja otrok zelo pomembno vlogo, da se vse začne doma in da je že otroku potrebno ozavestiti drugačnost in sprejemanje le te.

2. hipoteza:

»Predsodek je iracionalni odziv, do katerega pride zaradi človekove nevednosti. (Scarman v Ule, 1999, 109)«

To hipotezo sva potrdili. Na podlagi intervjujev ugotoviva, da je razlog za predsodke nevednost. Namreč, ljudi je strah neznanega in iz tega strahu pred neznanim nastanejo predsodki. Ljudem torej primanjkuje znanja in vedenja o tematikah drugačnosti, o posameznikih z izstopajočimi osebnimi okoliščinami, da bi lahko podali racionalno, argumentirano mnenje.

3. hipoteza:

»Diskriminacija omejuje svobodo ljudi. Omejuje jih pri razvijanju njihovih sposobnosti, pri samouresničevanju. (Kogovšek, Petković, 2007, 9)«

Hipotezo sva delno potrdili s podatki iz intervjujev. Namreč ena izmed intervjuvanih je mnenja, da ni nujno da diskriminacija omejuje posameznika, saj je lahko vir notranje moči za spremembo. Intervjuvanci, ki imajo določeno osebno okoliščino (invalidnost, homoseksualnost, drugačna veroizpoved) so mnenja da neenaka obravnava omejuje razvijanje sposobnosti in samouresničevanje. Intervjuvanec Darko Đurić je povedal, da bi se počutil diskriminiranega in bi ga diskriminacija zagotovo omejevala, če bi njegova starša dovolila Centru za socialno delo, da ga usmerijo v Zavod za usposabljanje invalidne mladine. Ana Rogel je povedala, da se diskriminirano in zaradi tega tudi omejeno počuti že pri samem dostopanju do infrastruktur. Katja Bogataj (istospolno usmerjena) je povedala, da se počuti diskriminirano zaradi vsiljevanja norm heteronormativnosti, predvsem na področju družinske zakonodaje. Ta neenakost jih zagotovo omejuje pri samouresničevanju.

4. hipoteza:

»Osnovne niti predsodkov so predvsem spol, etnična in rasna pripadnost, religija in družbeni status. (Ule, 1999, 299)«

Hipotezo številka 4 sva delno potrdili. Anketiranci so za situacije, v katerih izvejo za pripadnika druge narodnosti, vidijo invalida, spoznajo homoseksualca, srečajo muslimana, redko izbrali odziv »Moje misli so polne predsodkov.« (vprašanje 6). Intervjuvanci z osebno okolščino invalidnosti in homoseksualnosti so izjavili, da so se že srečali s socialnim odtrivanjem (segregacijo) ali diskriminacijo.

5. hipoteza:

»Žrtve diskriminacije si zaradi položaja, v katerem so, velikokrat ne morejo pomagati same.«

Hipotezo sva delno potrdili. Na podlagi intervjujev sva ugotovili, da je odvisno od posameznika – nekatere diskriminacija zelo prizadene in čustveno odreagirajo, drugi pa se preveč ne obremenjujejo z okolico. Pomembno je, da si izgradijo pozitivno samopodobo, kar pa ni zmeraj enostavno. Tako se lahko lažje spopadejo z zapostavljenostjo in sovražnim govorom.

6. hipoteza:

»Sovražni govor ustvarja podlago za izključevanje, marginaliziranje in manj ugodno obravnavo.«

Hipotezo lahko potrdiva, saj je pri vprašanju 5, večina anketirancev mnenja, da popolnoma drži, da so sovražni govor besede, ki imajo namen poniževati, odvzeti dostojanstvo in podrežati in da sovražni govor povzroča izključevanje in manj ugodno obravnavo ljudi. Intervjuvanci so povedali, da so sovražni govor že doživeli.

7. hipoteza:

»Mnenje oz. stališče Slovencev je, da preko množičnih medijev dobimo delne informacije, ki se spremenijo v sodbe.«

To hipotezo sva delno potrdili. Večina respondentov je mnenja, da so mediji tisti, ki najbolj vplivajo na njihov odnos do drugačnosti (vprašanje 4). Več kot polovica respondentov meni, da popolnoma drži, da mediji vplivajo na naše obsojanje posameznikov ali skupin in da preko množičnih medijev dobimo delne informacije, ki se spremenijo v sodbe. (vprašanje 5). Pa vendar je tukaj tudi velik odstotek, ki meni da to delno drži. Z analizo intervjujev sva prišli do zaključka, da mediji prikazujejo nerealne zgodbe, iščejo čim bolj šokantne zgodbe, pokažejo le delno sliko, pa vendar pri tem ne smemo pozabiti, da je pri ustvarjanju sodb odvisno od posameznika kaj privzame vase. Pomembna je medijska pismenost in kritičnost do podanih informacij, saj se na tak način zaščitimo pred negativnim vplivom medijskih vsebin in smo pozorni na to, kaj privzamemo vase.

8. hipoteza:

»Medijsko pismene osebe znajo sprejemati razumne odločitve, izkoristiti celoten nabor možnosti, ki jih ponujajo nove tehnologije, se zaščititi pred nezaželenimi vplivi in škodljivimi medijskimi vsebinami ter so sposobne ozaveščeno izbirati in razumeti komunikacijske vsebine ter storitve.«

Hipotezo sva potrdili. Pri zadnjem vprašanju anketnega vprašalnika sva anketirance povprašali po predlogih za povečanje strpnost. Predlogi so se nanašali tudi na medije, natančneje, na spodbujanje kritičnosti do medijev, izobraževanje in ozaveščanje, na širjenje pozitivnega odnosa preko medijev itd. To pomeni, da se zavedajo, da lahko mediji na nas lahko vplivajo na nezaželen, negativen način in da s kritičnostjo do njih sprejemamo razumne odločitve ter se na tak način zavarujemo pred nezaželenimi vplivi.

9. hipoteza:

»Stališče Slovencev do zaposlovanja tujcev je, da naj imajo prednost pri zaposlitvi pred priseljenci.«

Hipotezo sva potrdili na podlagi izvedene ankete. Ključno je bilo osmo vprašanje, pri katerem je največji delež anketiranih (37 %) soglašal s tem, naj imajo Slovenci pri zaposlitvi prednost pred priseljenci. Tudi izsledki raziskave Analiza odnosa večinskega prebivalstva (državljanov RS) do priseljencev in izsledki raziskave Integracija državljanov tretjih držav v Sloveniji kažejo na to, da precejšen delež prebivalcev Slovenije podpira stališče, da priseljenci odvezemajo delovna mesta večinskemu prebivalstvu.

10. hipoteza:

»Slovenci se zavedajo nestrpnosti znotraj slovenske družbe in si želijo večje solidarnosti in enakosti, zato so pripravljeni prispevati k povečanju strpnosti.«

Hipotezo sva potrdili na osnovi obeh raziskovalnih metod. Večina respondentov je mnenja, da je v družbi preveč nestrpnosti (vprašanje 11). Na strpnost znotraj slovenske družbe je ponosnih zelo malo ljudi (vprašanje 12). Anketiranci so izrazili stališče, da bi bilo potrebno večje poudarjanje solidarnosti in enakosti. Podali so mnogo predlogov, kako to doseči (vprašanje 13, 14, 15). Tudi intervjuvanci so povedali, da je nestrpnosti preveč in da si Slovenci zagotovo želimo več strpnosti.

11. hipoteza:

»Invalidnost je pogosto osebna okoliščina, ki je razlog za diskriminacijo.«

Hipotezo številka 11 sva potrdili. Oba intervjuvanca invalida menita, da je invalidnost velikokrat vzrok diskriminacije. Začne se že pri dostopanju do infrastrukture - vedno se je potrebno vnaprej pozanimati ali je dostop z invalidskim vozičkom možen. Nadaljuje se pri odnosu ljudi. Mladi sicer bolje sprejemajo invalidnost, pa vendar niso vedno samo starejši tisti, ki nimajo pravega pristopa. Invalidi se srečujejo z naslednjimi odzivi okolice: enim ljudem se invalidi smilijo in jih obravnavajo kot »revčke«, drugi kot »največje heroje sveta«, tretji jih obravnavajo kot mentalno zaostale in jih ne jemljejo resno.

4.1 SKLEP

Primarna socializacija nas opremi s podlago za nastanek in obstoj predsodkov ter njihovo nezavedno delovanje. Podlago lahko kasneje v življenju z drugačnimi ljudmi in okoliščinami dopolnimo ali spremenimo, saj se učimo skozi vso življenje. Neozaveščenost, nevednost, neznanje in strah predstavljajo izvor neutemeljene pred sodbe oz. predsodka.

Invalidnost, verska pripadnost, rasno poreklo, etnično poreklo in homoseksualnost so osebne okoliščine, ki so največkrat tarča predsodkov, stereotipov, sovražnega govora in diskriminacije. Narodno poreklo in homoseksualnost sta deležni večjega sprejemanja in strpnosti, a še vedno ne dovolj.

Sovražni govor podreja, ustrahuje, ponižuje, zapostavlja in odvzema dostojanstvo. Za sovražni govor označujemo žaljenje, zbadanje in pripisovanje negativnih lastnosti. Sovražni govor je eno najmočnejših sredstev diskriminacije. Povzroča izključevanje in manj ugodno obravnavo ljudi.

Žrtve diskriminacije se odzovejo različno. Nekoga neugodna obravnava zelo prizadene na osebni ravni, drugega manj. Posamezniki, ki so zaradi osebnih okoliščin bolj izpostavljeni diskriminaciji, se lažje prebijejo čez krizo, utesnjenost in kritična mnenja drugih s tem, da sprejmejo sebe takšne kakršni so in ne dovolijo, da bi jih diskriminacija zaznamovala, omejevala ter preprečila samouresničevanje.

Razlogi za diskriminacijo se skrivajo v razlogih za nestrpnost. Slovenci so mnenja, da je v družbi preveč nestrpnosti, zato si želijo večjega poudarka na solidarnosti in enakosti.

Stališče Slovencev je, da so odnosi med Slovenci in priseljenci ostri. Menijo tudi, da naj imajo prednost pri zaposlitvi pred priseljenci.

Množični mediji lahko veliko prispevajo k javni podobi določene skupine. Mediji lahko spodbudijo razumevanje različnih manjšin in žrtev diskriminacije, vendar se to ne zgodi velikokrat. Pogosto pripadnike marginalnih skupin prikažejo v negativni luči in prikažejo nerealne zgodbe, nam podajo napačne ali delne informacije, ki se spremenijo v sodbe. Potemtakem vplivajo na naš odnos do drugačnosti. Pomembna je medijska pismenost in kritičnost do podanih informacij, saj se na tak način zaščitimo pred negativnim vplivom medijskih vsebin in smo pozorni na to, kaj privzamemo vase.

5 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Raziskovalna naloga Izven kalupa – negativne reprezentacije *drugih* na svojevrsten način prispeva k družbeni odgovornosti, saj opozarja na problematiko predsodkov, stereotipov, sovražnega govora, diskriminacije in nestrpnosti. Posebej izpostavlja, da slehernemu človeku pripadajo državljske, politične, ekonomske, socialne in kulturne pravice ne glede na to, kje živi, ne glede na raso in druge okoliščine. Zavedati se moramo, da ko govorimo o človekovih pravicah, govorimo o dostojanstvu.

„Vsi ljudje se rodijo svobodni ter imajo enako dostojanstvo in enake pravice“ so morda najodmevnejše in najlepše besede, kar jih je mogoče najti v kateremkoli mednarodnem aktu.

Splošna deklaracija vsem ljudem obljublja pravice, ki so temelj svobode živeti brez strahu in pomanjkanja. Te pravice niso nagrada za lepo vedenje ali pridržane le posebnim skupinam, temveč so do njih neodtujljivo upravičeni vsi ljudje vsepovsod – „brez vsakršnega razlikovanja“ –, pa naj gre za raso, barvo kože, spol, jezik, vero, politični nazor, narodno poreklo ali katerokoli drugo okoliščino.

V spodnjem besedilu podajava najine predloge družbenih sprememb.

Otroci v procesu socializacije sprejmejo vrednote in norme kot svoja osebna načela, po katerih se ravnaajo. Pomembno vlogo ima družina, saj se ti prvi družbeni vplivi razmeroma trajno in trdno zasidrajo v človekovo osebnost. Opažava, da v družbi primanjkuje zavedanja tega pomembnega vidika interiorizacije družbenih vrednot in norm. (Ne)strpnost, (ne)sprejemanje, (ne)sovražnost je naučena. Kategorizacije, ki so ustvarjene v primarni socializaciji se globoko zakoreninijo, kasneje se jih sicer lahko spremeni, vendar težje. Zato je pomembno, da se z vzgojo in vzgledom ustvari pozitiven odnos do drugačnih.

Vključenost posameznika v mrežo interakcij z drugimi ljudmi pomembno vpliva na oblikovanje vrednot, poseben pomen ima kot dejavnik socializacije tudi šola. Ozaveščanje o drugačnosti bi lahko uvedli v sam učni sistem in jo aktivno vključevali v zato namenjenim delavnicam, predavanjem ali projektom. Preko neformalnih pravil in skritega kurikuluma naj se vzpostavlja odnos med učitelji in učenci, preko katerega dobijo učenci sporočilo, da so žaljenje, izločanje, zasmehovanje in sovražni govor nesprejemljivi.

Sovražni govor je tisti, ki diskriminira in se velikokrat pojavlja tudi v javnosti. Zasledimo ga tudi iz strani oseb, ki bi naj bile vzor vsem nam in imajo moč v družbi. Nujno je, da se zaostri odnos do širjenja sovražnosti z besedo in se ga tudi kaznuje. Mediji in politika nosita veliko odgovornost, da ne širita lažnih novic in sovražnega govora. To je potrebno sankcionirati z ustrežno zakonodajo. Na tem mestu pozivava k skrbi za etiko javne besede in k zavedanju, da je javno izgovorjena ali napisana beseda naša odgovornost.

Ugotavljava, da je sovražnost posledica nevednosti in strahu. V Sloveniji in širše v svetu smo priča številnim nestrpnim javnim razpravam. Mediji so odlična podlaga za informiranje o problematiki sovražnega govora in širjenju glasu o drugačnosti. Vendar se žal velikokrat

izkaže, da učinkujejo negativno, saj s tem, ko prikažejo nerealne zgodbe in pripadnike manjšin povežejo z negativnimi novicami, širijo nesprejemanje, nestrpnost in neenakost. Sporne medijske prakse se odražajo, kadar mediji o manjšinskih skupinah poročajo predvsem ob konfliktnih situacijah. Prav zato ima pomembno vlogo medijska pismenost. Medijsko pismene osebe so se sposobne zaščititi pred nezaželenimi vplivi in škodljivimi medijskimi vsebinami ter so sposobne ozaveščeno izbirati in kritično razumeti vsebine ter storitev.

Naša država nima strategije, kako uresničevati pravice skupin, ki so izven kalupa in predstavljajo drugačno manjšino. Potrebujemo več avtonomne, odgovorne in kritične civilne družbe, ki bi pomagala politiko in družbo preusmeriti k idealu medsebojnega sprejemanja, strpnosti, empatije. Posameznik je za kaj takega prešibak, država pa tega zankrat očitno ne zmore zaradi svoje ujetosti oziroma podrejenosti finančnim, gospodarskim, vojaškim, energetskim in številnim drugim lobijem.

Nevednost in strah predstavljata vzrok za negativni odziv na drugačnost, zato bi bilo o tej problematiki, vezani na družbeno izključevanje, potrebno veliko več govoriti in aktivneje ozaveščati celotno družbo. Ključno je izobraževanje in osveščanje od malih nog, da se zavedamo nevarnosti te problematike. Vsak izmed nas lahko prispeva k sožitju v družbi.

6 LITERATURA

KNJIŽNI VIRI

Boréus, K. (2006). *Discursive Discrimination: A Typology*. *European Journal of Social Theory*, 3 (2006): 405-424.

Flere, S. (2000). *Sociološka metodologija: temelji družboslovnega raziskovanja*. Maribor: Pedagoška fakulteta.

Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. NY: Simon in Schuster.

Goffman, E. (2008). *Stigma: zapiski o upravljanju poškodovane identitete*. Maribor: Aristej.

Haralambos, M. In Holborn M. (1999): *Sociologija. Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.

Jogan M. (2001). *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Južnič, S. (1993). *Identiteta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Komac, M. (ur.) (2007). *Priseljenci: Študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja

Kogovšek, N. in Petković B. (2007). *O diskriminaciji: priročnik za novinarje in novinarki*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Komac, M. (ur.) (2007). *Priseljenci: študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

Kuhar, R. (2009). *Na križiščih diskriminacije: večplastna in intersekcijska diskriminacija*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Leskovšek, V. (2005). *Mi in oni: nestrpnost na Slovenskem*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Medvešek M. in Bešter R. (ur.) (2010). *Državljeni tretjih držav ali tretjerazredni državljani?: Integracija državljanov tretjih držav v Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

Petković, B., B. Hrvatin, S., J. Kaučič, L., Jurančič, I., Prpič, M. in Kuhar, R. (2006). *Mediji za državljane*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Počkar, M., Tavčar Krajnc, M. (2011). *Sociologija*. Ljubljana: DZS.

Simmel, G. (1993). *Temeljna vprašanja sociologije. Individuum in družba*. Ljubljana: SH, ŠKUC, Filozofska fakulteta.

Tratnik, S. (2013). *Ime mi je Damjan*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Ule, M. (2000). *Sodobne identitete. V vrtincu diskurzov*. Ljubljana: ZPS.

Ule, M. (2004). *Socialna psihologija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ule Nastran, M. (1999). *Presodki in diskriminacije*. Znanstveno in publicistično središče. Ljubljana.

SPLETNI VIRI

Amensty International: Diskriminacija: Dostopno na: <https://sola.amnesty.si/kaj-je-diskriminacija.html> > [Datum dostopa: 15. 11. 2020].

Bajt, V. in Frelih, M. (b. d.): Rahljanje stereotipov in predsodkov. Dostopno na: <https://www.zrss.si/vkljucenost-priseljencev/wp-content/uploads/rahljanje-stereotipov-in-predsodkov-mirovni-institut.pdf> > [Datum dostopa: 8. 11. 2020].

Bizant, U. (2014): Dejavniki, ki vplivajo na identiteto posvojenega otroka. [online]. Dostopno na: <<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-XSVKGMLC/200be517-fe61-46e3-a0a3-acfd59cbc664/PDF>> [Datum dostopa: 7. 11. 2020].

Golob, A. (2004): Predsodki med mladimi. Dostopno na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Golob-Andrej.PDF> > [Datum dostopa: 8. 11. 2020].

Klajnšček, C. (b. d.): Naš odnos do nezaželenosti drugačnosti. Dostopno na: http://www.preventivna-platforma.si/docs/posvet2012/Izobrazevanje_destigmatizacija_klajnscek.pdf > [Datum dostopa: 8. 11. 2020].

Korošak, A. (2018): Predsodki, stereotipi, diskriminacija, 1. del. Dostopno na: <https://zofijini.net/predsodki-stereotipi-diskriminacija-1-del/> > [Datum dostopa: 9. 11. 2020].

Kos, B. (b. d.): Drugačnost. Dostopno na: <https://www.blazkos.com/drugacnost/> > [Datum dostopa: 8. 11. 2020].

Kuhar, Magić: Povej naprej! – poročilo: Dostopno na: (https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/slovenia_-_documentation_report_in_slovenian.pdf) > [Datum dostopa: 20. 11. 2020].

Leskošek, V., Urek, M., Zaviršek, D. (2010): Poročilo o nacionalni raziskavi o nasilju v zasebni sferi in partnerskih odnosih. [online]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://skei.si/uploads/skei2/public/_custom/SplosniPodatki.pdf> [Datum dostopa: 26.1.2021].

Strniša, K. (2018): Prepričanja o sebi in svetu. Dostopno na: <https://www.brstpsihologija.si/prepricanja-o-sebi-in-svetu/> > [Datum dostopa: 8. 11. 2020].

Šilc, Marjeta (2009): Predsodki, marginalne skupine in etika moralnega dela. Dostopno na: <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/search/extshow/202> > [Datum dostopa: 19. 11. 2020].

Poskusimo sprejeti drugačnost (2018): Dostopno na: https://www.mcdd.si/wp-content/uploads/2018/12/Poskusimo_sprejeti-druga%C4%8Dnost_Annemarija_R.pdf > [Datum dostopa: 8. 11. 2020].

Stereotipi (b. d.): Dostopno na: http://www2.arnes.si/~osmblvg/dejavnosti/solska_skupnost/stereotipi1.htm > [Datum dostopa: 8. 11. 2020].

Integracija državljanov tretjih držav v Sloveniji: Dostopno na: (<http://www.inv.si/Dokumenti/dokumenti.aspx?iddoc=280&idmenu1=114&lang=slo>) > [Datum dostopa: 2. 2. 2021].

7 PRILOGE

PRILOGA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK

Pozdravljeni,

sva Alenka in Eva, dijakinji drugega letnika III. gimnazije Maribor. Odločili sva se, da v okviru razpisa javnega natečaja Mladi za napredek Maribora 2021, pripraviva raziskovalno nalogo s področja sociologije z naslovom **Izven kalupa - negativne reprezentacije drugih**.

Če želiva uspešno raziskati zastavljen problem in pripraviti dobro raziskovalno nalogo, potrebujeva tudi vaša mnenja. Zato vas vljudno prosiva, da odkrito izpolnite vprašalnik, ki nama bo v veliko pomoč. Vnaprej se vam zahvaljujema za odgovore. Anketa je popolnoma anonimna.

Spol:

- a) Moški
- b) Ženski

Starost:

- a) 14-20
- b) 20-39
- c) 40-60
- d) nad 60

Stopnja izobrazbe:

- a) OŠ ali manj
- b) Nižje poklicno izobraževanje
- c) Srednje poklicno izobraževanje
- d) Srednje splošno, strokovno in tehnično izobraževanje
- e) Višje strokovno izobraževanje
- f) Visoko strokovno izobraževanje
- g) Univerzitetno dodiplomsko izobraževanje
- h) Univerzitetno podiplomsko izobraževanje (magisterij)
- i) Doktorat znanosti

1. Kateri dejavnik, po vašem mnenju, najbolj vpliva na vaš odnos do drugačnosti? Možen je samo en odgovor.

- a) mediji
- b) šola
- d) družina
- e) vrstniki

2. V spodnji tabeli označite, v kolikšni meri za vas veljajo spodaj navedene trditve, ki se nanašajo na nastanek in obstoj predsodkov ter diskriminacijo. Na trditve odgovarjate tako, da v ustrezno polje s križcem označite, ali trditev po vašem mnenju ne drži (1), delno drži (2) ali popolnoma drži (3). Možen je samo en odgovor.

		ne drži	delno drži	popolnoma drži
		1	2	3
1	Predsodki se razvijejo v prvih letih življenja: »Kar se Janezek nauči doma, to Janezek zna«.			
2	Sovražni govor so besede, ki imajo namen poniževati, odvzeti dostojanstvo in podrejati.			

3	Sovražni govor povzroča izključevanje in manj ugodno obravnavo ljudi.			
4	Mediji vplivajo na naše obsojanje posameznikov ali skupin.			
5	Preko množičnih medijev dobimo delne informacije, ki se spremenijo v sodbe.			
6	Vera, invalidnost, starost, spolna usmerjenost, rasa in narodnost so tiste osebne okoliščine zaradi katerih so posamezniki največkrat zapostavljeni.			
7	Slovenci so precej nestrpni do marginalnih skupin.			
8	Želim si, da bi v Sloveniji bilo več solidarnosti in strpnosti.			

3. V spodnji tabeli s križcem označite, kako se odzovete v določenih situacijah. Možen je samo en odgovor.

Kako se odzovete kadar ...	Moje misli so polne predsodkov.	Strah me je.	Vseeno mi je.	Opazim, da je drugačen/a, a ga/je zaradi tega ne obsojam.	Moja pozornost ni usmerjena v njo/njega.
...izveš, da tvoj sošolec/sosed/znanec ni (samo) slovenske narodnosti					
... vidiš invalida					
... spoznaš osebo, ki je homoseksualno usmerjena					
... vidiš muslimana.					

4. V spodnji tabeli s križcem označite svoje stališče glede sprejemanja drugačnosti. Možen je samo en odgovor.

Ali sprejemate...	Sploh ne sprejemam	ne sprejemam	ni niti	sprejemam	popolnoma sprejemam
homoseksualnost					
ljudi drugačne narodnosti					

invalidne					
ljudi z drugačno veroizpovedjo					

5. Ali naj imajo Slovenci pri zaposlitvi, prednost pred priseljenci? Možen je samo en odgovor.

- a) Soglašam
- b) Ne soglašam
- c) Ne vem

6. Kaj (od naštetega) bi morala narediti Vlada RS s priseljenci? Možen je samo en odgovor.

- a) Pustiti vsakogar, da pride, če to želi
- b) Pustiti ljudi, da prihajajo, dokler so na voljo razpoložljiva delovna mesta
- c) Strogo omejiti število tujcev, ki lahko pridejo na delo
- d) Prepovedati prihajanje ljudi iz drugih držav
- e) Ne vem

7. Kakšni so odnosi med Slovenci in priseljenci? Možen je samo en odgovor.

- a) Zelo ostri
- b) Ostri
- c) Ni sporov, je razumevanje
- d) Ne vem

8. Kako bi ocenili vaš odnos do drugačnosti? Možen je samo en odgovor.

- a) Imam slab odnos do drugačnosti.
- b) Moj odnos do drugačnosti bi lahko bil boljši.
- c) Imam dober odnos do drugačnosti.
- d) Moj odnos do drugačnosti je odličen.
- e) Ne vem.

9. Ali menite, da je v družbi preveč nestrpnosti, predvsem do drugačnih? Možen je samo en odgovor.

DA NE

10. Ali ste ponosni na strpnost znotraj slovenske družbe? Zapišite številko (1=prav nič nisem ponosen; 2=skoraj ponosen; 3=srednje ponosen; 4=skoraj zelo ponosen; 5=zelo sem ponosen)

_____

11. Ali si želite večji poudarek na solidarnosti in enakosti? Možen je samo en odgovor.

- a) Bilo bi dobro
- b) Mi je vseeno
- c) Bilo bi slabo
- d) Ne vem

12. Ali bi bili pripravljene prispevati k povečanju strpnosti? Možen je samo en odgovor.

DA NE

Kako?

_____.

PRILOGA 2: VPRAŠANJA ZA INTERVJU z dr. LUCIJO MULEJ, sociologinjo in antropologinjo, znano publicistko in kolumnistko

1. Ukvarjate se tudi z raziskovanjem naših občutkov, čustev, mnenj, stališč, zato me najprej zanima vaše mnenje o pomenu primarne socializacije. V raziskovalni nalogi proučujeteva izvor predsodkov in meniva, da ti izvirajo iz prvih let življenja, saj nam družina posreduje prve vrednote, ki so lahko tudi podlaga za nastanek in obstoj predsodkov. Kako po vašem mnenju družina vpliva na ponotranjenje predsodkov?
2. Mislite, da lahko tudi krizne situacije v življenju odraslega posameznika spodbudijo predsodke?
3. Menim, da je predsodek nek iracionalni odziv do katerega pride zaradi človekove nevednosti. Menite, da je nevednost glavni problem iracionalnega razmišljanja?
4. Katere osebne okoliščine so tiste, zaradi katerih so ljudje največkrat diskriminirani?
5. Ali diskriminacija omejuje posameznika pri razvijanju njegovih sposobnosti?
6. Se vam zdi, da je v Sloveniji veliko posredne diskriminacije, ko na videz nepristranski ukrepi postavljajo posameznika v neugoden položaj na podlagi rasne ali etnične pripadnosti, veroizpovedi, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti?
7. Kako je mogoče, da v sodobni demokratični družbi, kjer obstaja pravna država, zakoni, res in razum, še vedno vztrajajo iracionalni ostanki starih rasnih, nacionalnih in verskih nasprotij?
8. Kako pojasniti pripravljenost velikih ljudskih množic, da tolerirajo množično iztrebljanje svojih sodržavljanov?
9. Kako se boriti proti uničevalni napadalnosti?
10. V Evropi se ponovno prebuja skrajni negativni nacionalizem. Menite, da so njegovi privrženci patrioti, ki le branijo dobrobit nacije, ali lahko takšen prevzem napadalnosti in sovraštva do tujcev vodi v genocid, etnocid ter druge grozote in vojne?
11. Mislite, da je potrebno razlikovati med pojmom nacionalizem in patriotizem?
12. Ali menite, da imajo mediji velik vpliv na naše dojemanje drugačnih? Lahko medijske sodbe ustvarjajo predsodke o določenih posameznikih ali skupinah?
13. Menite, da lahko s pozitivno diskriminacijo odpravimo nekatere posledice pretekle strukturne diskriminacije in uveljavitev sorazmerne zastopanosti pripadnikov depriviligiranih skupin (npr. ženske kvote v politiki).
14. Menite, da si Slovenci želimo večje solidarnosti in enakosti?
15. Kaj lahko vsi skupaj storimo, da zmanjšamo oz. izničimo prisotnost diskriminacije, ki se kopiči preko izražanja različnih oblik nestrpnosti?

PRILOGA 3: VPRAŠANJA ZA INTERVJU Z DARKOM ĐURIĆEM, invalidom

1. Ste paraplavalec, ki je lani končal plavalno kariero in velika inspiracija drugim. Ste se zaradi svoje invalidnosti oz. drugačnosti počutili kdaj zapostavljeno ali bili izključeni? Je invalidnost pogosto osebna okoliščina, ki je razlog za diskriminacijo?
2. Menite, da predsodki o invalidih izvirajo iz družine iz primarne socializacije? Kakšno vlogo odigrajo starši in njihova vzgoja?
3. Ali ste se kdaj počutili, da ne spadate med druge?
4. Je razlog za predsodke nevednost ljudi?
5. Strokovnjaki menijo, da diskriminacija omejuje svobodo ljudi. Vas je neenaka obravnava omejevala pri razvijanju vaših sposobnosti, pri samouresničevanju?
6. Koliko si lahko sam pomaga vsak posameznik, ki doživi diskriminacijo? Kako je najbolje odreagirati?
7. Menite, da če sebe sprejmeš takšnega kakršen si, je lažje iti čez krizo, utesnjenost in kritična mnenja drugih?
8. Ali mislite, da vas ljudje zaradi medalj, ki ste jih osvojili v plavanju in medijske prepoznavnosti drugače gledajo? Vas to obremenjuje?
9. Se vam zdi, da mediji prikažejo celotno sliko oz. realno podobo posameznika ali preko njih dobimo le delne informacije?

PRILOGA 4: VPRAŠANJA ZA INTERVJU Z ANO ROGEL, invalidko

1. Ste javna govorka, bloggerka in umetnica. Ste se zaradi svoje invalidnosti oz. drugačnosti počutili kdaj zapostavljeno ali bili izključeni? Je invalidnost pogosto osebna okoliščina, ki je razlog za diskriminacijo?
2. Menite, da predsodki o invalidih izvirajo iz družine iz primarne socializacije? Kakšno vlogo odigrajo starši in njihova vzgoja?
3. Ali ste se kdaj počutili, da ne spadate med druge?
4. Je razlog za predsodke nevednost ljudi?
5. Strokovnjaki menijo, da diskriminacija omejuje svobodo ljudi. Vas je neenaka obravnava omejevala pri razvijanju vaših sposobnosti, pri samouresničevanju?
6. Koliko si lahko sam pomaga vsak posameznik, ki doživi diskriminacijo? Kako je najbolje odreagirati?
7. Menite, da če sebe sprejmeš takšnega kakršen si, je lažje iti čez krizo, utesnjenost in kritična mnenja drugih?
8. Se vam zdi, da mediji prikažejo celotno sliko oz. realno podobo posameznika ali preko njih dobimo le delne informacije?
9. Kaj menite o sovražnem govoru v naši družbi? Ste ga kdaj doživeli?
10. Ali menite, da s svojimi govori in intervjuji pripomorete k sprejemanju invalidov in ali je to vaš cilj?
11. Ali menite, da so ljudje v Sloveniji dovolj ozaveščeni o invalidih in invalidnosti?
12. Se vam zdi, da je veliko nestrpnosti v slovenski družbi?

PRILOGA 5: VPRAŠANJA ZA INTERVJU S PRIPADNIKOM VERSKE SEKTE, verske skupnosti Jehovovih prič

1. Ste pripadnik verske sekte, ki se nekoliko razlikuje od večinske religije. Ste se zaradi drugačnega izražanja religioznosti počutili kdaj zapostavljeno ali bili izključeni? Je verska pripadnost pogosto osebna okoliščina, ki je razlog za diskriminacijo?
2. Menite, da predsodki o drugih religijah izvirajo iz družine iz primarne socializacije?
3. Kakšno vlogo odigrajo starši in njihova vzgoja?
4. Ali ste se kdaj počutili, da ne spadate med druge? Ste doživeli diskriminacijo oz. neenako obravnavo?
5. Je razlog za predsodke nevednost ljudi in nepoznavanje drugih religij?
6. Strokovnjaki menijo, da diskriminacija omejuje svobodo ljudi. Vas je neenaka obravnava kdaj omejevala pri razvijanju sposobnosti, pri samouresničevanju?
7. Koliko si lahko sam pomaga vsak posameznik, ki doživi diskriminacijo? Kako je najbolje odreagirati?
8. Pravica do verske svobode in lastnega prepričanja je ena izmed temeljnih človekovih pravic, ali menite, da večina misli tako?
9. Se vam zdi, da mediji ustrezno prikažejo sliko drugačnega izražanja religioznosti ali preko njih dobimo le delne informacije?
10. Kaj menite o sovražnem govoru v naši družbi? Ste ga kdaj doživeli?
11. Ali menite, da so ljudje v Sloveniji dovolj ozaveščeni o verskih sektah ali drugih religijah?
12. Se vam zdi, da je veliko nestrpnosti v slovenski družbi?

PRILOGA 6: VPRAŠANJA ZA INTERVJU S KATJO BOGATAJ, istospolno usmerjeno

1. Kot lahko vidimo na Instagramu svoje spolne usmerjenosti ne skrivate. Kako pa je bilo preden ste se razkrili, vas je bilo strah, kako bo okolica reagirala?
2. Kaj pa potem, ko ste se razkrili? Vas je okolica sprejela?
3. Ali ste kdaj zaradi svoje spolne usmerjenosti počutili diskriminirano in ali se vam je zdelo, da nimate enakih možnosti kot drugi? Vas je to omejevalo na primer v šoli, pri zaposlitvi?
4. Ste se morda kdaj srečali s sovražnim govorom na račun homoseksualcev? Glede na to, da imate veliko sledilcev, dobite kdaj kakšna sovražna sporočila, zato ker ste homoseksualni?
5. Menite, da je v slovenskem prostoru še vedno preveč homofobije in nesprijemanja homoseksualcev?
6. Ali menite, da so mladi do homoseksualcev bolj strpni kot starejši?
7. Mislite, da s tem kot influencerka, ki ne skriva svoje spolne usmerjenosti pripomorete k večji strpnosti do homoseksualcev?
8. Kakšen se vam zdi vpliv medijev na dojetje homoseksualnosti?

9. Kaj menite, iz česa izvira negativni odnos do homoseksualcev? Imajo tukaj pomembno vlogo tudi predsodki in stereotipi?

PRILOGA 7: VPRAŠANJA ZA INTERVJU Z DIJAKINJO TUJKO

1. Kaj ti je bilo najtežje, po tem ko si se preselila v Slovenijo?
2. Ali meniš, da zaradi tega ker si drugačne narodnosti in vere, nimaš enakih možnosti kot drugi? Na primer v šoli ali kje drugje.
3. Si se kdaj počutila zapostavljeno?
4. Ali si kdaj zaradi svoje narodnosti in vere imela kakšno slabo izkušnjo? Na primer zasmehovanje, zbadanje, izključevanje?
5. Ti je kdaj bilo kaj prepovedano ali si bila v neugodnem položaju, zaradi tega ker si drugačne narodnosti in veroizpovedi?
6. Si bila kdaj deležna ksenofobije? Si morda kdaj zasledila kakšen sovražni govor na račun tujcev?
7. Kakšen je tvoj odnos z vrstniki? So te sprejeli?
8. So tvoji družinski člani imeli težave pri zaposlovanju, ker so priseljenci?
9. Si kdaj zasledila, da so mediji negativno ali selektivno poročali o tujcih v Sloveniji?
10. Meniš, da ljudje znajo razbrati med škodljivimi medijskimi vsebinami o tujcih ali priseljencih v Sloveniji?
11. Se ti zdi, da si Slovenci želimo biti bolj strpni do tujcev ali smi brezbrizni do tega vprašanja?